

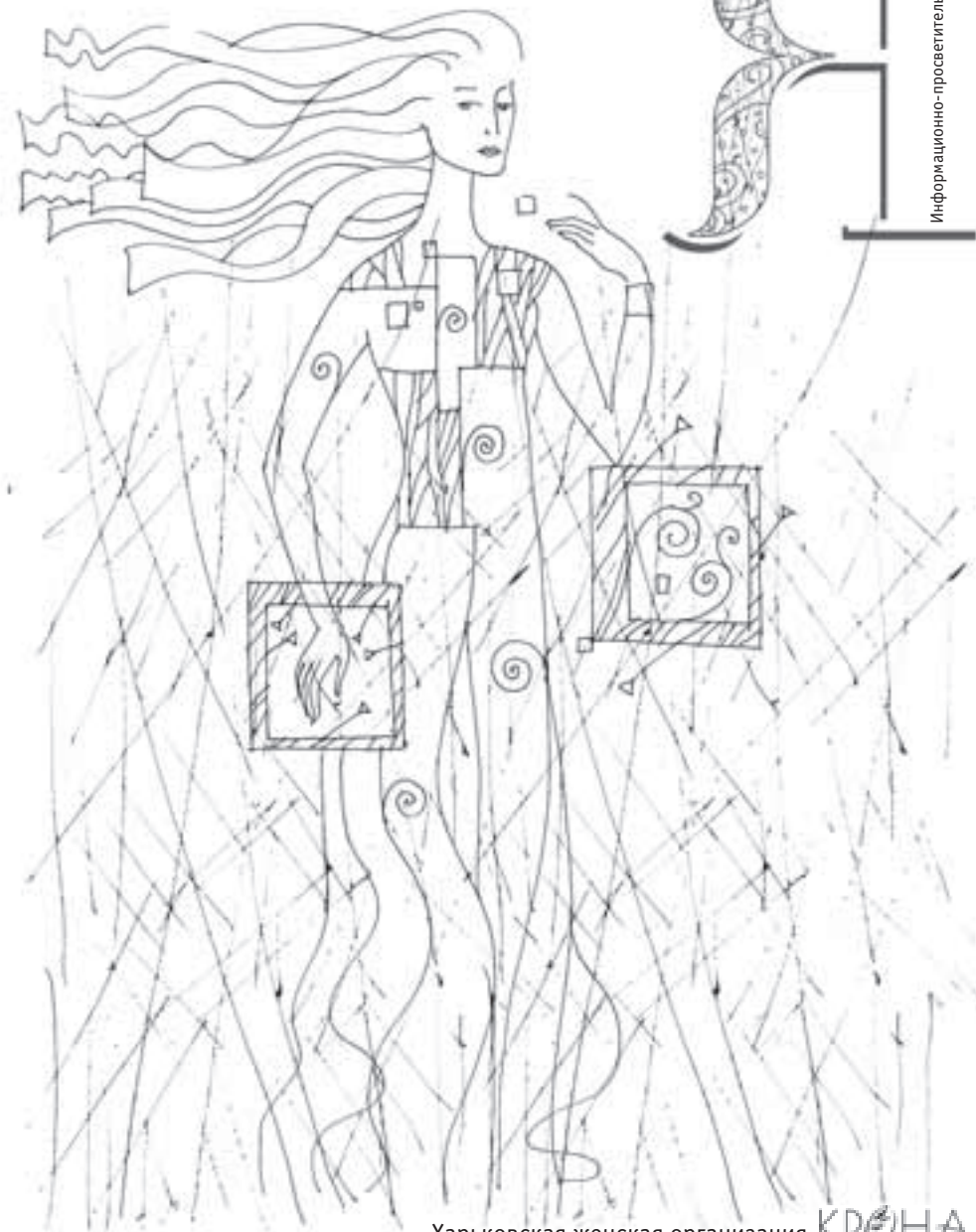
Из рук в руки, от сердца к сердцу

Харьковская женская
организация «Крона»
ул. Артема, 4, г. Харьков
Украина, 61002
тел.: +38 (057) 706-39-83
тел./факс: +38 (057) 714-35-94
www.krona.org.ua
krona@rider.com.ua

Тираж 2000 экз.
Издательский дом «Райдер»
пр. Гагарина, 20, г. Харьков
тел./факс: +38 (057) 703-40-87
703-40-97
703-44-08
www.rider.com.ua
info@rider.com.ua

2⁽¹⁴⁾
2006

Информационно-просветительское издание

Харьковская женская организация КРОНА

Тема выпуска «Я»: «ЖЕНЩИНА И ДЕМОКРАТИЯ»

«Экономический прогресс
зависит от прогресса женщин.
Демократический прогресс
зависит от прогресса женщин.
Права человека — это права женщин
и права женщин — это права
человека».

*Первая леди
Хиллари Родхем Клинтон.
Основной доклад
на конференции «Vital Voices»,
Северная Ирландия,
сентябрь 1998 г.*

Тема следующего выпуска «Я»: «ГЕНДЕР И ОБЩЕСТВО»

Вы можете присылать материалы
для этого выпуска до 1 августа
2006 года по адресам
krona@rider.com.ua
ya@lintec.net
t_isaeva@ukr.net

Партнер по распространению
Харьковская городская художественная галерея
<http://www.artportal.org.ua>, www.mgallery.kharkov.ua

Финансовая поддержка

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
Фонд им. Генриха Бёлля, Германия
(представительство в Польше)
www.boell.pl

Управление труда и социальной защиты населения
Харьковского городского совета

Пломінний день

ОЛЕНА Теліга

День прозорий мерехтить, мов племін,
І душа моя горить сьогодні.
Хочу жити, аж життя не зломить,
Рватись вгору чи летить в безодню.

Хоч людей довкола так багато,
Та ніхто з них кроку не зупинить,
Якщо кинути в рухливий натовп
Найгостріше слово — Україна.

І тому росте, росте прокляття!
Всі пориви запального квітня
Неможливо в дійсність перелляти,
На землі байдужо-непривітній.

Хочу крикнути в далечинь безкраю
І когось на допомогу кликати,
Бо душа моя сьогодні грає
І рушає на шляхи великі.

Хай мій клич зірветься у високість
І, мов прапор в сонці, затріпоче,
Хай кружляє, мов невтомний сокіл,
І зриває рідних і охочих!

Все чекаю на гарячий подих,—
Геній людський чи лише випадок,—
Щоб застигли і покірні води
Забурлили водоспадом.

І коли закрутить непогода
І мене підхопить, мов піщину,
Хай несуть мене бурхливі води
Від пориву до самого чину!

Директор
Людмила Гуслякова

Редактор
Татьяна Исаева

Редакционная коллегия
Инна Лазарук
Лариса Жигачева

Корректор
Йолиана Страшнюк

Иллюстрации, дизайн, верстка
Мария Черная

Содержание

ПОД СЕНЬЮ «КРОНЫ»

- 2 Гендерні перетворення в Україні:
жіночий політичний погляд: матеріали круглого столу
- 4 Інтерв'ю з Ольгою Кобець

ЖЕНЩИНА И ДЕМОКРАТИЯ

- 6 О. Куновська Роль жінки в політиці в радянські часи і після
- 8 Н. Миронець Пам'яті Олени Теліги
- 9 О. Теліга Поезія
- 10 Із історії Харківської обласної організації
Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги
- 11 Інтерв'ю с жінками-кандидатами в депутати
- 14 Чи відкриті двері для жінок?
- 16 Жінки консолідуються
- 17 Г. Христова, О. Уварова Закон України «Про забезпечення
рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»:
характеристика юридичної природи
- 20 О. Плахотнік Гендерна рівність по-європейськи: вчимося?

ЛИЧНОСТНЫЙ РОСТ

- 22 А. Филатов Современная парадигма гражданского общества

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

- 25 Х. Саркисян Я — волонтер Корпуса Мира
- 26 Е. Голикова Качество жизни надо улучшать вместе!
- 27 Коалиция Совет Партнерства.
Проект Хартии «Совет Партнерства»
- 28 В. Перепеченко Битвы на ниве третьего сектора:
от бессистемных действий — к успешной стратегии (ч. 2)
- 32 Г. Пищула Кузня національної еліти
- 33 Інститут громадського лідерства
- 34 Чорнобиль+20: нагадування на майбутнє
- 36 Это письмо пришло к нам по почте...

Гендерні перетворення в Україні:

жіночий політичний погляд

Під такою назвою 21 березня Харківська жіноча організація «Крона» за фінансової підтримки Фонду імені Генріха Бьоля, Німеччина (представництво у Польщі) провела круглий стіл за участю народного депутата Верховної Ради України IV скликання, Голови підкомітету з гендерної політики Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин Ольги Кобець та жінок-політиків, освітян, жінок-кандидатів у депутати рад усіх рівнів, представників органів влади та громадських організацій, експертів з гендерних питань.

Круглий стіл проведено в рамках проекту «Жіночі освітні центри в Україні» та міжнародної програми «Україна — сусід в Європі».

Мета заходу — обговорення з різних точок зору гендерної ситуації в українському суспільстві та перспектив впровадження Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Україна робить впевнені кроки як незалежна держава, віддана цінностям демократичного суспільства. На шляху до євроінтеграції все більш значущими в національному та громадському діалозі стають гендерні питання.

Свідченням визнання державою важливості їх вирішення є законодавча діяльність Верховної Ради України в частині гарантування гендерної рівності. Верховна Рада ухвалила Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Крім того, підписано Указ Президента «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та персонально визначені такі координатори для всіх міністерств.

Харківська жіноча організація «Крона» через свою діяльність прагне сприяти обізнаності українського суспільства щодо питань гендерної рівності, подоланню гендерних стереотипів та розширенню можливостей жінок в реалізації своїх прав, формуванню жіночого політичного погляду на важливі для суспільства питання.

«Сьогодні ми з впевненістю можемо сказати, що в українському суспільстві і політиці відсутнє розуміння важливості гендерного питання, домінує патріархатна ідеологія. Результатом цього є дискримінація жінок за ознакою статі в різних сферах життєдіяльності. Вивчення питання становлення жінок, отриманий досвід привели нас до розуміння актуальності вирішення цього питання і того, що воно має дати суспільству.

В 2005 році в літній школі, що проводила ХЖО «Крона» за технологією «Відкритий простір» («Open Space»), було створено декілька проектів. Один з них має назву «Україні жіноче обличчя». Це цикл семінарів та круглих столів в різних регіонах України, що мають на меті пошук шляхів подолання гендерної нерівності та гендерну просвіту.

Наша зустріч сьогодні є першим заходом із запланованого циклу цього проекту. Продовженням буде тур з інформаційно-просвітницькою програмою «Український шлях до гендерної рівності» по 4 містах різних регіонів України. Програма туру передбачає проведення дводенного семінару «Юридичні особливості Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» — «Гендерна рівність: теорія та практика» і дискусії «Український шлях до гендерної рівності» за методикою «виважений діалог».

З виступу керівниці проекту «Жіночі освітні центри в Україні» Людмили Гуслякової на круглому столі «Гендерні перетворення в Україні: жіночий політичний погляд», м. Харків.

Для обговорення на круглому столі було винесено наступні ключові питання:

- ? Чи актуальна для України проблема дискримінації та реалізації рівних прав і можливостей жінок та чоловіків?
- ? Юридичні особливості Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».
- ? Чи мріють про гендерну рівність українські «пересічні громадянки»?
- ? Які сподівання та побоювання пов'язані з впровадженням Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»?
- ? Як новий закон може вплинути на представництво жінок у владних структурах, включаючи Верховну Раду?
- ? Чи варто ініціювати і проводити спеціальні заходи підтримки жінок-депутатів та лобювати жіночу участь в політиці? Яким чином?
- ? Яка роль жінок та жіночих організацій у підтримці гендерних перетворень та поширенні знань з гендерної тематики?
- ? Чи актуальна консолідація зусиль жінок-лідерів усіх сфер діяльності для створення позитивної жіночої сили в Україні?

За результатами роботи було ухвалено резолюцію, яка засвідчила розуміння учасницями важливості вирішення гендерних питань для українського суспільства, а також привернення уваги до них широкого загалу.

Резолюція круглого столу «Гендерні перетворення в Україні: жіночий політичний погляд»

Ми, учасниці круглого столу, визнаємо:

- 1 Проблема гендерної нерівності дійсно існує, вона є актуальною для України, і потерпають від неї як жінки, так і чоловіки.
- 2 Впровадження Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» є правовою основою для вирішення проблеми гендерної дискримінації та забезпечення рівних прав і можливостей, проте потребує додаткової законотворчої роботи.
- 3 Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» відкриває потенційно нові можливості для представництва жінок в органах влади на всіх рівнях, проте при умові введення позитивних дій, що сприяють участі жінок в політиці.
- 4 Населення України, як правило, не бачить проблеми гендерної нерівності і не вважає її актуальною на фоні інших, більш нагальних суспільних проблем. Це обумовлює необхідність широкої просвітницької роботи з гендерної проблематики.
- 5 В суспільстві мають місце побоювання, що введення і здійснення позитивних дій може призвести до перекосів, тому необхідна особлива чуйність та виваженість при вирішенні проблем гендерної нерівності.
- 6 Одним з найбільш продуктивних шляхів розв'язання проблеми є гендерна просвіта з метою розвитку гендерної культури широких верств населення. Особливо важливу роль в цих процесах мають відігравати громадські організації.
- 7 Необхідно організувати взаємодію і постійний діалог між гендерно-налаштованою громадськістю та владними структурами, що відповідають за гендерні питання. Тільки тісна співпраця громадськості і влади є найбільш перспективним шляхом до гендерної рівності в Україні.

Українські жінки хочуть і можуть брати участь в управлінні державою тією ж мірою, що й чоловіки. Рівна участь обох статей в суспільному житті введе нашу країну на якісно вищий рівень державного устрою. Ми впевнені, що впровадження політики гендерної рівності в Україні сприятиме підвищенню якості життя в цілому.

«Ментально українська жінка завжди мала рівність з чоловіком. З часів Володимира не має зафіксованої нерівності між жінками і чоловіками. Але в сучасному суспільстві, на жаль, українська жінка є дискримінованою. Задача жіночих організацій, по-перше, робити все для того, щоб жінка усвідомила, що вона є дискримінованою. По-друге, щоб знайти шляхи виходу з цієї ситуації. По-третє, донести ці ідеї до влади, яка приймає рішення.

Нам потрібно більше жіночих організацій. Нам потрібно залучати більше жінок до участі в жіночих організаціях. Громадянське суспільство неможливе без участі жінок. Жінки повинні усвідомити свою роль в суспільстві. Ще Наталія Кобринська сказала, що жінки є провідниками ідей в суспільстві. Ми робимо це підсвідомо. Ми повинні витягнути це з підсвідомості у свідомість. Жінки мають усвідомити, що від того, які ідеї вони підтримують, залежить майбутнє держави.

Треба підтримувати жіночі організації. І жіночим організаціям треба консолідуватися. Сьогодні не можливо сконсолідувати жінок над рішенням однієї проблеми. Бо вони підтримують конкретні партійні програми. Жіночі організації мають тиснути на жінок у владі, на депутатів Верховної Ради, з тим щоб приймалися закони, які потрібні жінкам. Жінки часто заграють з чоловіками, поступаючись своїми інтересами, коли йдеться про партійні списки і проходження до наступного скликання засідання Верховної Ради.

Інтерв'ю з Ольгою Кобець

«Я»: Пані Ольго, Ви — жінка, яка працює в великій політиці. Як Ви прийшли в політику? Чому Ви стали народним депутатом?

О. К.: Все починалось з усвідомлення своєї причетності до процесів, що відбуваються в Україні. Я за фахом журналіст. беру активну участь у громадському житті з кінця 80-х років.

Я працювала в газеті «Українське слово», в якій в 40-х роках минулого століття працювала Олена Теліга. Це була дуже цікава особистість, яскрава жінка, видатна українська поетеса. Олена Теліга народилася в українській родині, але виховувалася в російському середовищі, на російській культурі. Вже в юності вона усвідомила, що між Росією та Україною існують відмінності, тому присвятила своє життя боротьбі за незалежну Україну. В 1941 році її було розстріляно німцями в Бабиному Яру. Радянська влада визнавала її як українську націоналістку. Я дізналася про неї лише в 1992 році. Ми почали пропагувати її ім'я, подвиг її життя у суспільстві. З часом зрозуміли, що чим ми не обмежимося, бо ця діяльність має бути набагато ширше. Це стосується участі жінок у творенні своєї держави. Ми створили жіноче товариство імені Олени Теліги. Ми відчули весь комплекс проблем, які існують для жінок України. Це була боротьба за Конституцію України, якої на той час не було. В проєкті Конституції не було статті про права жінки. І треба було їх замаркувати.

В 1995 році мені пощастило бути на світовій Пекінській конференції під егідою ООН. Стало зрозуміло, що для поліпшення становища жінок однієї організації не достатньо, потрібна консолідація сил. В 1996 році почалися переговори про створення Національної Ради жінок України, які велися три роки між нашим товариством, Спільною жінок України, Союзом українок та Жіночою громадою. В результаті цих переговорів було створено Національну Раду. Завдяки цьому в 2001 році Україну було представлено на Хельсінській конференції і було відновлено членство України в Хельсінській організації. Ми дістали доступ до європейських та світових ідей жіночого руху. Ми активно працювали і працюємо, але я зрозуміла обмеженість своїх можливостей, тому що я працюю в громадському русі. Я зрозуміла, що треба бути в партії. Тому стала однією з засновниць Народної партії «Собор», в програмі якої ми заклали усі ті норми, які мають бути. Ми заклали норму 20% участі жінок у виборчих списках. Зараз я працюю в блоці «Наша Україна».

Для чого взагалі існують вибори та законодавча влада? Щоб покращити якість життя. Досвід інших країн показує, що там, де жінок при владі більше, приймаються соціально наповнені закони, закони, які можуть підвищити якість життя. Якість життя — це забезпечення державою рівного доступу громадян до повного набору соціальних послуг незалежно від місця проживання, віку, статі. Не можна створювати партій за статевою ознакою. Світовий досвід свідчить, що такі партії не можуть здобути успіху у політичній боротьбі».

З виступу Ольги Кобець на круглому столі «Гендерні перетворення в Україні: жіночий політичний погляд», м. Харків.

Ольга Кобець, народний депутат Верховної Ради України IV скликання, Голова підкомітету з гендерної політики Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.

«Я»: Ви очолюєте підкомітет з гендерної політики Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. Як довго він існує? Яка його роль в створенні Закону про рівні права та можливості жінок та чоловіків?

О. К.: Вперше в історії України ми маємо гендерний підкомітет в межах Комітету з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, і це перемога нас всіх, в тому числі і харківських жінок. Ми маємо законодавчий орган, в якому ми можемо висловлювати свої пропозиції, свої побажання і зрештою ми можемо узагальнити той досвід, який накопичив жіночий рух за всі роки незалежності України. Комітет існує два скликання. І займається саме правами людини. А права жінок є складовою загальних прав людини. Саме цей Комітет працював над тим, щоб на базі тих трьох законопроектів, які було висунуто на обговорювання, був розроблений єдиний Закон, який зміг би прийняти парламент. І Комітет зробив це.

«Я»: Чи потребує Закон допрацювань? Як його можна удосконалити?

О. К.: Я би настоювала на 30% квоті для жінок у списках партій. Оскільки у нас пропорційна система виборів. На жаль, чоловіки консервативні. Вони хочуть йти до влади, тому дискримінують жінок власне у списках партій. Сьогодні жінки є в першій п'ятірці лише тому, що це модно, а потім лише в непрохідній частині. Усунути таку ситуацію можна двома шляхами. Перший — законодавчо. Другий — партії можуть зробити це добровільно. Але для цього на них повинна тиснути громадськість, і в тому числі жіночі організації. Тут для них велике поле діяльності.

«Я»: Існує думка, що в суспільстві нема таких жінок, які змогли б достойно представляти інтереси у різних органах влади та працювати професійно.

О. К.: 54% населення України — жінки. 60% з них мають вищу освіту. Потенціал жінок-лідерок є безумовним. Інша справа — соціальні умови, в яких виховується жінка, та існуючі соціальні пріоритети. 21 століття — це століття гуманітарне. Століття інформаційних технологій. Держава повинна бути зацікавлена в тому, щоб використовувати жіночий потенціал більш повно. І якщо його не використовувати, то держава не буде розвиватися гармонійно. На мій погляд, та партія, яка зрозуміє, що треба залучити якомога більше жінок до своїх рядів, бо в них вищий інтелектуальний потенціал, — та партія буде вигравати вибори.

«Я»: Наскільки важка робота у Верховній Раді? Як Ваша сім'я реагує на Вашу роботу?

О. К.: В Верховній Раді робочий день ненормований і починається дуже рано. Обслуговуючі служби Верховної Ради не враховують те, що серед працюючих є жінки, котрим необхідно бути в певній формі. Родина потребує уваги. В інших державах створені умови, щоб можна було скористуватися послугами обслуговуючих служб. У нас обслуговуючі служби не розвинені. Відрадженьня. Напруга дуже велика. До того ж, сама робота. Треба реагувати на виступи, треба самій виступати, а пробитися на трибуну дуже важко.

«Я»: Ваші побажання нашим читачкам та читачам.

О. К.: Усі ми хочемо жити краще. Але цього не буде, якщо ми не будемо активно цьому сприяти. Без участі жінок якість життя не може бути покращена. Жінкам треба бути суспільно активними громадянками, відстоювати свої позиції, брати активну участь в суспільному та політичному житті.

Роль жінки в політиці в радянські часи і після

Дискусії стосовно ролі жінки в політиці були предметом розгляду в історії і особливо набули актуальності в незалежній Україні. Таке зацікавлення пов'язане з появою феміністичних організацій і впливом західних ідей після розпаду Радянського Союзу. Думка про те, що «жінка є іншою політичною твариною, ніж чоловік, і її відношення до політики якісно відрізняється від чоловічого», зберігається ще частково і сьогодні.

Протягом довгого часу і навіть тепер жінка розглядається в її традиційній ролі пасивного об'єкту чоловічих поглядів. «Гарна лялька», добра мати, домогосподарка є тими ролями, які суспільство визначило жінці як «слабкій статі», яка не може бути рівною чоловікові в таких ділянках, як політика. Хоча жінка має ті ж права на освіту, роботу, участь в політиці, однак вони обмежуються ще і її природньою роллю матері і дружини, місце якої лише на кухні. Згідно з таким патерналістським підходом жінка також змалюється як надто емоційна і та, що має підтримувати інших. Крім того, жінка має бути турботливою, пасивною і виключеною з політичного життя, в той час як чоловік має займати активні позиції і робити професійну кар'єру.

У суспільстві побутують різні пояснення такого відношення до жінки. Одні дослідження говорять, що гендерні різниці походять від біологічного чинника, який і визначає різний підхід до політики. Жінка є іншою фізично, а отже і в політичному бутті. В популярній ідеї про те, що «біологія — це доля», лежить більшість соціальних умовностей, які насправді не мають достатнього підґрунтя. Інші дослідження наголошують на віці, освіті і прибутках як важливих складниках політичної поведінки, що здавна були чоловічим пріоритетом. З огляду на різноманітні дискусії, буде цікаво поглянути на трансформації ролі жінки з другої половини ХХ століття і до сучасності та з'ясувати, якою насправді була позиція жінки в політиці.

В Радянській Україні гендерна рівність пропагувалася як офіційна догма, принаймні в теорії. Про створення ілюзії присутності жінок в політичних процесах свідчили наступні показники. Частка жінок в місцевих радах народних депутатів в 1971 р. складала 43,3%, в 1980 р. — 48,3% і в 1985 р. — 49,2%. Протягом 70-х років ХХст. Верховна Рада УРСР мала одну третю представниць жіночої статі. Проте, насправді жінки були зaledве рівними в статусі з чоловіками. У вищих ешелонах політичного життя були майже виключно чоловіки. Лише дві жінки були членами політбюро; а в 1990 р. 7% жінок працювали лише секретарками в місцевих і регіональних комуністичних комітетах.

Крім того, комуністична система створила серію упереджень, які служили деполітизації жінки. Самі чоловіки знеохочували жінок до політичної активності. Багато наукової політичної літератури 1950-1960-х років характеризувало жінок як пасивних, чутливих, релігійних, менш толерантних до змін та демократичних норм, мало зацікавлених в політиці, некомфортабельних в політичних конфліктах. Вважалося, що для жінок в політичному житті важливішими були особисті якості кандидатів, емоції та естетичні аспекти, ніж результати. Одночасно зауважую, що із записаних інтерв'ю Барбари Дженкер з радянськими жінками дослідниця підсумувала, що самі радянські жінки бачили політику як чоловіче заняття. Б. Дженкер відзначила, що радянських жінок перш за все хвилювали питання соціального добробуту, забезпечення послуг і здатності споживання товарів. Крім того, радянські жінки становили більшість серед віруючих людей. Натомість, радянські науковці заперечували, що жінки були багаторазово традиційних і консервативних цінностей.

Важливо відзначити, що жінки з феміністичними ідеями дивились на політику в інший спосіб, ніж жінки-нефеміністки. Жінки-феміністки мали тенденції до більшої дієвості проти військового втручання, були захисницями довкілля і більше підтримували демократичні норми. Феміністки також були краще обізнаними в політиці, більше задіяними у політичній дискусії і охочіше брали участь в «недоговорній» політичній поведінці. Крім того, вони вважали, що процес суспільного відновлення не може бути насправді демократичним без активної незалежної жіночої руху. Проте, фемінізм був незначною силою у формуванні привабливості активної ролі жінки у політиці, навіть у великих містах. Жіночі організації здебільшого не були ефективними у сфері соціалізації жінки до політичної активності.

Незважаючи на те, що номінально комуністичною системою був запроваджений закон про рівність обох статей, в реальності він не виконувався. Жінки УРСР переважно не мали можливості досягнути позицій влади і урядових посад у зв'язку з нездатністю

суспільства сприйняти новий статус жінки в політиці. Доречно також згадати слова Дари Гольдштейн, яка дивувалася політиці одного з комуністичних лідерів: «Як Хрущов може бути головним гравцем в світі, якщо він навіть не може забезпечити добробут жінкам в його країні в їхніх власних кухнях?»

Після розпаду Радянського Союзу основним законом України було затверджено рівні права і можливості жінок і чоловіків. Навіть при тому, що Конституція України гарантує гендерну рівність, відсутність відповідної політики, яка би забезпечувала реальну рівність чоловіків і жінок, призводить в деякій мірі до затримання процесів побудови демократичного суспільства. Вже перші «демократичні» парламентські вибори показали, що в українському парламенті жінки представлені набагато менше, ніж чоловіки.

В сучасній Україні і надалі залишається ситуація, при якій жіноча участь у прийнятті політичних рішень є дуже низькою або взагалі відсутньою. Починаючи з 1990 р. до Верховної Ради було обрано 13 жінок з 445 парламентарів, в 1994 р. — 19 жінок з 413 парламентарів, в 1998 р. — 35 жінок-репрезентантів. Такі ж тенденції збереглися і у виборах 2002 р. та 2006 р., коли чоловіки становили більше 90%. Подібні диспропорції існують і в інших кабінетних політичних установах. Можна навіть сказати, що з часів незалежності участь жінок в політичній системі зменшилась, якщо порівняти з радянським

періодом, коли була запроваджена бодай номінально 30-відсоткова квота для жінок. Цікаво зазначити, що число жінок у парламенті не зростає, незважаючи на високий рівень освіти і професійності. Утім, причиною цьому може бути небажання самої жінки брати участь в політиці, зважаючи на традиційні стереотипні ролі.

Добрим прикладом жінки в політиці є екс-прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко. Відома як «богиня революції», Ю. Тимошенко зруйнувала міфи і продемонструвала твердість і рішучість у політиці. Вона очолювала партію «Блок Юлії Тимошенко» в парламенті з 7% народних голосів. Це вже було значним успіхом у виборах, які західні спостерігачі декларували як «не повністю вільні і чесні». Особиста популярність і політичне лідерство Тимошенко стало зрозумілим, коли парламент довірив їй повноваження прем'єр-міністра України.

Незважаючи на яскравий приклад жінки-політика, більшість чоловіків продовжує триматися думки про те, що «політика не дім, це брутальна чоловіча гра», у якій немає місця «коккетству». Насправді чоловіки представляють жінку в такому світлі здебільшого тому, що бояться втратити свою владу і авторитет. Ю. Тимошенко довела, як блискуче жінка може бавитися в «брутальну чоловічу гру», коли вимагає того політична ситуація. Крім того, Ю. Тимошенко ще і показала, яким має бути політик-оратор. Молодий лікар Андрій Білоус, перебуваючи на майдані під час революції, відзначив, що «ця жінка знає, як підбадьорити людей, заставити їх повірити у те, що вони роблять, вірити у перемогу». Одночасно Ю. Тимошенко трансформувала традиційний погляд на модну сучасну молоду жінку. Ця елегантна, чарівна жінка, непохитний політик, палка реформаторка, бізнес-леді і для багатьох справжня жінка-вамп може бути гарним прикладом для молодих дівчат, жінок і навіть багатьох чоловіків.

Отже, ігноруючи давні стереотипи стосовно ролі жінки, можна стверджувати, що сьогодні ситуація змінюється. Вагомим внеском у покращення становища жінки в державі є проект «Сприяння гендерній рівності», затверджений Кабінетом міністрів України на 2001-2005 роки з метою підвищення статусу жінки в суспільстві і забезпечення гендерної рівності. Крім того, з 1 січня 2006 р. набув чинності закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Незважаючи на те, що даний проект і закон є лише початковими етапами у формуванні справді доброї законодавчої бази стосовно гендерного питання, ці зрушення обов'язково матимуть продовження. Свідченням цього є активна позиція жінок щодо багатьох політичних і соціальних питань. На телеекранах, на різних зібраннях, в газетах щоразу з'являється все більше молодих сучасних жінок-політиків, які якісно змінюють статус номінально існуючої, але фактично невидимої радянської жінки в політиці.

*Її життя закінчилось, коли їй було лише 35...
Яскраво зіркою спалахнуло воно. Зірки гаснуть.
Імена залишаються в історії доти, доки їх пам'ятають люди.
Світла пам'ять твоєї доньці, Україно!*

Олена Теліга...

Донедавна на це ім'я накладали табу. Згодом воно інтригувало. Сьогодні — це символ національної честі.

Талановита українська поетеса та громадська діячка народилася 21 липня 1906 року в Еллінську Московської губернії в сім'ї інженера Івана Шовгенова. Дитячі роки провела в Петербурзі, куди родина переїхала у 1911 році, та в Києві, де з 1918 року батько працював в уряді молодій Українській державі, поєднуючи державну службу з викладанням у Київському політехнічному інституті.

З 1922 року Олена в еміграції. Спочатку у польському місті Тарнові, куди восени 1920 року емігрував батько разом з урядом Української Народної Республіки, а з липня 1922 — в чеському місті Подебрадах, де батько зайняв посаду ректора Української господарської академії. Навчалася Олена в Українському педагогічному інституті ім. М. Драгоманова в Празі з 1923 по 1927 рік. 1 серпня 1926 року вийшла заміж за студента Української господарської академії Михайла Телігу.

У Празі і Подебрадах, перебуваючи в оточенні українських емігрантів-учасників національно-визвольної боротьби 1917–1920 років, Олена Теліга усвідомила себе українкою, тут же проявився її поетичний талант. Свої вірші з 1928 року вона друкувала переважно в редактованому Д. Донцовим журналі «Літературно-науковий вісник» (з 1933 року «Вісник»), що виходив у Львові.

У 1929 році, одержавши диплом інженера, Михайло Теліга з родиною в пошуках роботи вирушає до Варшави, куди ще раніше переїхав батько Олени. Європа в той час переживала економічну кризу, постійну роботу знайти було важко, доводилося погоджуватись на випадкову, інколи й некваліфіковану працю жінці, яка мала незакінчену вищу освіту, володіла шістьма мовами. Та в нелегких умовах емігрантського життя Олена Теліга не втрачала оптимізму, брала активну участь у громадському житті, виступала з рефератами і власними поезіями на різних святкуваннях, дискусіях, продовжувала друкувати власні поезії та публіцистичні статті. Помітний слід у її поетичній творчості залишили літні місяці 1931–1933 років, проведені в польському селі Желязній Косцельній, де чоловік працював землеміром.

Поетичну творчість і публіцистику Олени Теліги пронизують ідеї висоти людського духу, прагнення до героїчного подвигу в ім'я Вітчизни, мрія повернутись на рідну землю «і злитись знову зі своїм народом», готовність віддати життя заради досягнення ідеалу. Вона молилася, щоб як найбільший дар Бог послав «гарячу смерть — не земне умирання», передбачила свій трагічний кінець на вершині життєвого подвигу:

Коли ж зйду на каменистий верх
Крізь темні води й полум'яні межі —
Нехай життя хитнеться й відпливе,
Мов корабель у заграві пожежі.

У 1939 році Олена Теліга залишила окуповану німцями Варшаву й переїхала до Кракова. В цей час вона остаточно пов'язує своє життя з Організацією Українських Націоналістів, активно включається в роботу Культурної референтури, керованої О. Ольжичем.

У складі однієї з похідних груп ОУН Олена Теліга в липні 1941 року вирушила до Львова, а 22 жовтня прибула до Києва. Тут вона очолила Спілку українських письменників, редагувала літературно-мистецький альманах «Літаври», який виходив як додаток до газети «Українське слово», увійшла до складу Української Національної Ради, яка мала намір перебрати на себе цивільну владу на окупованій німцями території України і стати конституантою самостійної української держави.

Активність ОУН у Києві, її самостійницькі домагання викликали репресії з боку німецької окупаційної влади, почалися арешти. У двадцятих числах лютого 1942 року Олену Телігу разом з чоловіком Михайлом та іншими патріотами було розстріляно у Бабиному Яру.

Олена Теліга мріяла про самостійну Українську державу, за неї віддала своє життя. Нині незалежна Україна вшановує пам'ять своєї героїчної доньки.

Сучасникам

Не треба слів! Хай буде тільки діло!
Його роби — спокійний і суворий,
Не плутай душу у горіння тіла,
Сховай свій біль. Зломи раптовий порив.

Але для мене — у святім союзі:
Душа і тіло, щастя з гострим боєм.
Мій біль бринить, зате коли сміюся,
То сміх мій рветься джерелом на волю!

Не лічу слів. Даю без міри ніжність.
А може, в цьому й є моя сміливість:
Палити серце в хуртовині сніжній,
Купати душу у холодній зливі.

Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив,
Та там, де треба, — я тверда й сувора.
О краю мій, моїх ясных привітів
Не доставав від мене жодний ворог.

ОЛЕНА Теліга

Мужчинам

Не зірвуться слова, гартовані, як криця,
І у руці перо не зміниться на спис.
Бо ми лише жінки. У нас душа криниця,
З якої ви п'єте: змагайся і кріпись!

І ми їх даємо не у залізнім гімні,
У сріблї ніжних слів, у вірі в вашу міць.
Бо швидко прийде день, і у завісі димний
Ви зникнете від нас, мов згряя вільних птиць.

Ще сальви* не було, не заревли гармати,
Та ви вже на ногах. І ми в останній раз
Все, що дає життя іскристе і багате,
Мов медоносний сік, збираємо для вас.

Гойдайте ж кличний дзвін!
Крешіть вогонь із кремнів!
Ми ж, радістю життя вас напоївши вщерт, —
Без металевих слів і без зітхань даремних
По ваших же слідах підемо хоч на смерть!

*Сальва — залп, постріл.

Перший осередок жіночого товариства, яке прибрало ім'я Олени Теліги, був створений у Києві при Фундації ім. О. Ольжича влітку 1993 року. Його ініціатором і засновником стала відома українська журналістка, завідувачка міжнародним відділом «Українського Слова» Ольга Кобець.

Метою створення був захист інтересів української держави, української нації, а також захист інтересів української жінки в своїй незалежній державі та її самоствердження. Уже з перших днів діяльності товариства стало зрозумілим, що насамперед слід відроджувати українську мову, високу духовність, утрачені традиції. Слід було заповнити білі плями української історії та української культури, повернути суспільству забуті і заборонені імена, відродити почуття належності до української нації. Саме цим і почали займатися членкині товариства з перших днів його існування. Насамперед, звісно, слід було подбати про повернення імені Олени Теліги. Саме тому Товариство взяло своїм основним обов'язком двічі на рік проводити вшанування пам'яті цієї героїчної жінки як у Бабиному Яру, так і в багатьох школах, вищих навчальних закладах, на зібраннях громадськості, у пресі.

Чисельність товариства постійно зростала, а 9 червня 1994 року відбувся перший Установчий з'їзд Всеукраїнського жіночого товариства (ВЖТ) ім. О. Теліги. На цей час вже було 13 осередків у 13 областях України. Був затверджений Статут Товариства, який визначив його основні завдання, структуру, права та обов'язки. Установчий з'їзд Харківської обласної організації відбувся 18 грудня 1999 року. Організація постала у складі 5 районних організацій і Харківської міської. Головою ХООВЖТ ім. О. Теліги було обрано Ольгу Рябенко, кандидата історичних наук, завідувачку кафедри історії та культурології Харківського національного академії міського господарства. Про невтомну працю тележанок свідчить той факт, що Харківська обласна організація налічує 15 осередків, а серед них — і в Харкові, і в Змієві, і в Мерефії, і в Богодухові, і багатьох інших містах та селах. Кількість членкинь постійно зростає. Зараз це потужна, активна, діюча організація.

Сьогодні обласна організація об'єднує як творчу еліту, так і жінок-трудівниць, які своєю активною позицією впливають на життя регіону. Зокрема, Зміївську районну організацію ім. О. Теліги очолює відома у районі журналістка Лілія Пашкова, заступниця голови Зміївської райдержадміністрації з гуманітарних питань. А ядро Чумужівського осередку склав відомий в Харківській області ансамбль «Журавка», який об'єднує свідомих українських жінок, яким не байдуже майбутнє культурного спадку українського народу. Тому з такою любов'ю вони щорічно організовують театралізовані вистави, насичені народними обрядовими та сучасними піснями, жартівливими сценками і гуморесками в дні народних календарних свят, зокрема на свято Івана Купала. Завдяки зусиллям Зміївської районної організації ім. О. Теліги вийшла збірка поезій народної поетеси з с. Чумужівка Ганни Саяної «Накувала зозуленька», презентація якої відбулася у Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Котроленка та у Зміївському краєзнавчому музеї.

Із історії

Харківської обласної

організації Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги

Харківська міська організація, яку очолює кандидат філософських наук Галина Фесенко, об'єднує жінок, які успішно реалізують себе як керівники різного рівня, науковців, діячів культури. Завдяки таким активісткам, як директор торговельного центру «Батискаф» Ярослава Звягінцева, головний бухгалтер «Нової хвилі» Ірина Пашкова, завідувач відділу виховної роботи бібліотеки ХНАМГ Наталія Трипутіна, провідна актриса Харківського академічного драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка Ірина Кобзар, діяльність організації набуває якісно нового рівня.

Про невтомну працю тележанок свідчить той факт, що товариство у співпраці з громадськістю, засобами масової інформації, владними структурами (Управління у справах сім'ї і молоді ХОДА) намагається сприяти консолідації суспільства у вирішенні гуманітарних проблем, у тому числі і гендерних. Зокрема, у грудні 2003 року відбулася міжнародна науково-практична конференція «Гендерна політика міст: історія і сучасність», за результатами роботи якої було видано збірник матеріалів. Молодіжна ліга, яку очолює студентка ХНУ ім. В. Каразіна Інна Лисак, щорічно є співорганізатором міжвузівських студентських наукових семінарів з актуальних гуманітарних проблем.

З 1994 року в Товаристві діють «Дитячі оселі» — табори для літнього оздоровлення і відпочинку дітей. Там вони не лише відпочивають, а й пізнають всю глибину героїчної і трагічної історії України, вчаться розуміти красу й багатство рідної мови. За два тижні перебування діти навчаються відчувати себе народом — великим, славним і могутнім. У цьому їм допомагають виховники — переможці щорічних конкурсів на крашу програму для оздоровлення і виховання дітей. Кожного літа група дітей із Харківщини разом із вихователем виїжджає для оздоровлення у різні куточки нашої неньки-України. І де б вони не проходились, чи то у Карпатах, чи на берегах Чорного моря, звідує наші діти привозять незабутні враження, які надовго залишаються у їхніх серцях. За цю чудову можливість ми безмежно вдячні нашим дорогим посестрам з Українського Золотого Хреста, п. Наталці Іванів та п. Володимирі Кавці з далеких Штатів з-за океану.

Таким є наше життя. Нелегке, бурхливе, радісне. Сьогодні від нас якщо і вимагається пожертва, то тільки громадянською свідомістю. Тільки тоді, коли ми всі будемо свідомі в любові до України, ми зможемо побудувати краще життя. Отож — нам далі йти дорогою одною, як і заповідала Олена Теліга.

Жінки консолідуються

Всеукраїнська громадська організація «Жіночий консорціум України» (ЖКУ) — відкрита, демократична коаліція недержавних організацій України, заснована влітку 2001 року. Громадські організації, члени Консорціуму, підтримують ідею гендерної рівності та виступають проти всіх форм дискримінації. Більшість з них вже не один рік активно впроваджують освітні, правозахисні, наукові, культурні та екологічні програми для громадськості України на місцевому, обласному, національному та міжнародному рівнях.

Організація виконує проекти виключно соціального спрямування в усіх областях України, опираючись на мережу партнерів із 167 неурядових жіночих та молодіжних організацій. Консорціум налагодив сталу систему партнерства серед державних організацій та органів самоврядування: від районного і обласного рівня (Райдержадміністрації та Обласні Ради) до всеукраїнського (Міністерства та Комітети Верховної Ради).

Фінансова підтримка проектів: Міжнародна організація міграції, Міжнародна організація праці, Winrock International, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародний фонд «Відродження», посольства Нідерландів, США, Швейцарії, Фінляндії, «Програма сприяння Парламенту України» університету Індіана (США) та інші фонди.

Жіночий консорціум України є координатором мережі НДО в проекті «Участь жінок у громадсько-політичному житті» за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. В мережу входить 27 громадських організацій, які на регіональному рівні працюють з жінками-лідерками, що балотувалися у місцеві ради, та які хочуть брати участь у роботі владних структур різних рівнів. Інша мета діяльності мережі — повернення уваги громадськості до вкрай гострої проблеми участі жінок у процесі прийняття рішень та вироблення механізмів її вирішення.

В рамках цієї діяльності Консорціум проводить постійне консультування громадських організацій у виконанні проектів із залучення жінок до активної участі у суспільно-політичному житті країни через Інтернет-ресурси і шляхом виїздів консультантів в регіони. Організовано та проводиться дослідження «Гендерний аналіз виборчого процесу 2005-2006 років». Основний об'єкт дослідження — процес підготовки, проведення виборів народних депутатів України та місцевих виборів 2006 року та здійснення загального гендерного аналізу норм чинного законодавства України, пов'язаних з виборчим процесом. Створено практичний poradnik для новообраних депутаток всіх рівнів. Консорціум проводитиме моніторинг результативності діяльності мережі.

Через співпрацю з «Програмою сприяння Парламенту України» університету Індіана (США) зроблено дослідження на гендерну тематику та розроблено загальноосвітню брошуру про поняття гендеру та гендерної проблематики (для початківців з урахуванням специфіки цільової аудиторії — парламенту).

Проведені інтерактивні дискусії для працівників Комітетів та Апарату Верховної Ради на тему: «Впровадження європейських підходів у розробку гендерно чутливого законодавства»:

- 1 «Застосування гендерних підходів при формуванні політики у галузі охорони здоров'я»;
- 2 «Застосування гендерно-чутливих підходів при формуванні соціально-економічної політики»
- 3 «Гендерний підхід у сфері сімейної політики: перспективи паритетності»

За підтримки Посольств Швеції та Фінляндії в Україні проведено серію заходів «Вивчення досвіду Швеції та Фінляндії щодо впровадження гендерної політики та пропаганда положень Закону України «Про забезпечення рівності прав жінок і чоловіків», що набрав чинності з 1 січня 2006 року.

За фінансової підтримки ОБСЄ проводяться зйомки серії з 10 телепередач на гендерну тематику, яка в другій половині 2006 року буде демонструватися на центральних телеканалах України.

Интервью

с женщинами-кандидатами в депутаты

В гостях «Я» женщины, которые на Выборах-2006 баллотировались в депутаты различных уровней.

Ольга Сабирова, член Совета ХЖО «Крона», баллотировалась в Харьковский областной совет от областной организации Селянской партии Украины.

Светлана Утевская, учитель биологии в гимназии «Очаг», баллотировалась в депутаты Киевского районного совета г. Харькова от партии «Реформы и порядок», блок Виталия Кличко.

Ольга Довгополая, сотрудник кафедры инженерной графики Национального Аэрокосмического Университета. Готовится к защите кандидатской диссертации. Баллотировалась в Городской Совет народных депутатов от партии «Вперед, Украина!»

Почему Вы решили баллотироваться в депутаты?

Считаете ли Вы, что женщина может эффективно заниматься политикой (если, конечно, она этого сама хочет)?
Что, на Ваш взгляд, это может дать обществу?

Ольга Сабирова:

Я давно в политике — с 1999 г. занимаюсь партийной работой. Считаю, что без женщины в политике не обойтись. Жаль, но в представительских органах власти женщин по-прежнему мало. Общество от этого только проигрывает.

Светлана Утевская:

Меня не устраивают правила, по которым нам приходится жить. Отдельному человеку «договорные отношения» («ты мне — я тебе», «мы с тобой одной крови») и т. д. могут дать относительное преимущество. Я уверена, общество в целом колоссально проигрывает от такой формы взаимоотношений. Депутатство — один из способов внедрения отношений «по правилам». В таком деле, как политика, нет мужчин и женщин, есть люди — носители различных потребностей. Если мы хотим создать устойчивую систему, то в создании правил для всего общества должны принимать участие представители различных групп. Когда одна группа берет на себя смелость говорить за всех, не вполне понимая, чего именно хотят другие люди, это приводит к деформации отношений. На мой взгляд, чем больше в политике разных ЛЮДЕЙ, тем лучше. Это позволит выстроить более сбалансированные отношения. Мы должны научиться ограничивать себя в своем эгоистическом стремлении получить ВСЕ, чтобы иметь МНОГОЕ.

Ольга Довгополая:

Баллотироваться в депутаты горсовета я решила потому, что в политике необходимы люди, для которых духовные ценности стоят на первом месте. Ответственные посты должны занять, прежде всего, сильные и высокоорганизованные

лидеры нового поколения, способные разрабатывать идеи и запускать сложные процессы в обществе и в стране. Я считаю, что не столь важно, женщина или мужчина стоит во главе государства, все зависит от личных качеств человека, от его окружения, от команды единомышленников — людей, для которых честь и достоинство, преданность и вера — это основа для достижения целей. Ответственность за общество должны нести именно эти люди.

Власть и ее представители всегда должны быть открыты для общества, его проблем. Чтобы все было прозрачным, необходима обратная связь. Государство станет сильным только тогда, когда каждый человек в нашей стране будет уважаемым и ответственным гражданином, общество и власть должны быть едины в одном — в Служении. Людям необходимо объединяться и думать, что они могут сделать друг для друга и для страны в целом, создать культ Служителя Отечества.

Что именно Вам дало участие в выборах в качестве кандидата в депутаты?

Ольга Сабирова:

На самом деле, разочарований больше, чем иных впечатлений, но это реальность состояния нашего общества и государства.

Светлана Утевская:

Новый опыт. Осознание важности активного личного участия в этом процессе, не обязательно в качестве депутата, но обязательно в качестве активного носителя идеи.

Ольга Довгополая:

Участие в выборах — это взгляд изнутри на механизмы управления и воздействия различных политических сил на общество. Я увидела сильные и слабые стороны нашего общества, поближе познакомилась с мнениями людей из разных слоев населения, оценила свои возможности на данном этапе.

Планируете ли Вы и в дальнейшем заниматься политикой?
Какова, на Ваш взгляд, роль женщины-политика?

Сабирова Ольга:

Обязательно, ведь это часть моей жизни. И я работаю для того, чтобы

роль женщины в политике возрастала — это должно привести к гуманизации всей политической деятельности. Пока, к сожалению, наша политика цинична и продажна.

Светлана Утевская:

Не скажу, что это легкое занятие, но этим нужно заниматься. Может, политика и «грязное дело», но лишь от тебя зависит, примешь ты «их» правила или сможешь сохранить свое видение, как нужно выстраивать отношения. Женщины не лучше и не хуже мужчин. Но если мы хотим равновесных отношений в обществе, женщины в политике должны быть представлены более весомо. Мы являемся носителями собственных ожиданий и стремлений и сами лучше знаем, что нам надо.

Ольга Довгополая:

Безусловно, я буду продолжать идти в этом направлении, в дальнейшем планирую написание диссертационной работы по политологии. Приложу максимум усилий, чтобы идея духовного возрождения Украины стала доминирующей во власти и в обществе в целом. Женщина-политик внесет гармонию и порядок, гибкость и дипломатию во всем. Задача, чтобы в обществе не было противоречий и конфронтаций, всевозможных противостояний и войн.

С 1.01.2006 вступил в действие Закон Украины «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин»? Считаете ли Вы актуальным вопрос обеспечения равных прав и возможностей в Украине?

Ольга Сабирова:

Да, я считаю этот вопрос очень актуальным для Украины. И именно сегодня. Его решение принесет пользу всему нашему обществу.

Светлана Утевская:

Да. Большинство людей не считает, что проблема неравенства существует, либо они думают, что некоторые женщины просто хотят занять место мужчин. Многие женщины не осознают, что они дискриминируются. Общество в целом предвзято относится к феминистскому движению. Но когда задашь вопрос, почему женщину экономически наказывают за рождение ребенка (отчисления в пенсионный фонд во время 3-х летнего декретного отпуска идут от минимальной зарплаты, следовательно, ее пенсия будет меньше, чем если бы она работала), в ответ получаешь недоуменное молчание.

Ольга Довгополая:

Вопрос актуален, но на сегодняшний день не является приоритетным. Права женщин и мужчин должны быть равными, и никто не должен чувствовать себя ущемленным и ограниченным в своих возможностях. Основным ресурс страны — это люди, и задача — создать все условия, чтобы каждый человек — и мужчина, и женщина — чувствовал себя сильной личностью, развивался во всех направлениях, только тогда нация будет повышать и развивать свой потенциал.

Какая поддержка необходима женщине-политику? Может ли такой поддержкой быть общественное движение? Считаете ли Вы актуальной консолидацию усилий женщин-лидеров всех сфер деятельности для создания позитивной женской силы в Украине?

Ольга Сабирова:

Женщины нуждаются в поддержке именно в отношении реализации их прав, то есть важно создать условия, при которых гендерное равенство в Украине станет не только декларируемым, но и реальным. А для этого необходимо объединение, консолидация усилий всех активных женщин, успешных, продвинутых во всех сферах деятельности. И особая роль в этом процессе принадлежит, безусловно, женским общественным организациям.

Светлана Утевская:

Нужны любые формы поддержки. Это тяжелая работа, и если ты понимаешь, что это кому-то нужно, то находятся силы работать. Когда есть единомышлен-

ники, чувствуешь себя сильнее, тебе есть на кого положиться.

Ольга Довгополая:

Заинтересованный политик должен взаимодействовать с общественными организациями, движениями, чтобы знать и понимать, что происходит вокруг человека, счастлив он или нет. Политику нужны союзники (люди, организации, движения и т. д.), для которых общечеловеческие ценности стоят выше личных интересов.

Должна быть объединяющая идея, которая покажет, что мы как женщины-лидеры можем внести в развитие общества. Сначала появляется теория, а затем позитивная сила, способная отстаивать интересы общества

Гендерний аналіз виборів до Київської міської ради 2006 року — головна мета проекту «Посилення громадських ініціатив щодо підтримки гендерної рівності на місцевих виборах», реалізованого за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» з січня по квітень 2006 року Громадською організацією «Жіночі перспективи» (м. Київ).

Серед завдань проекту було проведення аналізу передвиборних програм партій та блоків на наявність у них гендерних ідей, а також аналіз оцінки цих програм виборцями.

Результати київських досліджень, як дзеркало, відображують рівень обізнаності громадян щодо гендерних питань в Україні в цілому.

Чи відкриті двері для жінок?

Одне з величезних досягнень ХХ століття — це прихід жінок в політику. В результаті «тихої жіночої революції» в таких країнах, як Канада, Ісландія, Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія жінки змінили зміст політики, головними пріоритетами якої стали питання повсякденного життя пересічних громадян. Під впливом жінок ці країни стали спокійними та приємними для життя.

Певним і своєрідним виміром демократії є рівність прав і можливостей чоловіків і жінок. Організація об'єднаних націй та інші міжнародні структури здійснюють різного роду дослідження та ведуть статистику, яка враховує гендерну збалансованість структур законодавчої та виконавчої влади в різних країнах світу, політичних партій тощо. За оцінками ООН, тільки тоді, коли в місцевих органах влади наявність жінок досягає 20%, законодавчі проекти та програми, що захищають інтереси дітей. Наявність 30% жінок в депутатському корпусі місцевих рад дозволяє приймати програми в інтересах жінок.

В Україні все частіше починає проводитися гендерний аналіз політики, особливо під час парламентських та президентських виборів.

Всі існуючі законодавчі та нормативні акти в Україні, програми стосовно рівності прав жінок та чоловіків та Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків», що вступив в дію з 1 січня 2006 року, не забезпечили рівного представництва жінок та чоловіків в політиці. Це підтвердило дослідження громадської організації «Жіночі перспективи».

Аналіз передвиборних програм політичних сил, які брали участь у виборах 2006 р. до Київської міської Ради, показав, що жодна з 55 політичних партій і блоків не включила у свої програми ідей гендерної рівності та інтеграції жінок у політичний процес. Тільки передвиборча програма Блоку «Патріоти України» містила дуже невизначений пункт «Відродження традиційно високої ролі жінки в українському суспільстві», який умовно можна віднести до тих положень, які містять ідей гендерної рівності. Політичні партії і блоки обмежилися пунктами передвиборчих програм щодо покращення соціального захисту киян, вирішення проблем материнства і дитинства, охорони здоров'я тощо. Результати фокус-групових обговорень показали, що при оцінці респондентами висвітлення гендерних аспектів у програмах партій можна виділити чотири групи:

- ті, хто вважають, що немає суто жіночих питань, а є загальнолюдські проблеми, які можуть вирішувати як жінки, так і чоловіки. Тому не варто взагалі вишукувати «жіночі питання» у програмах партій;
- ті, хто змогли знайти «жіночі питання» в програмі кожної політичної сили;
- ті, хто не зміг знайти жодного «жіночого питання» в жодній програмі;
- ті, хто видокремили жіночі сфери впливу на життя країни в окремих програмах політичних партій.

До «жіночих питань» більшість респондентів відносили положення програм, які пов'язані з соціальним захистом населення, освітою, проблемами сім'ї, охороною здоров'я, материнства, дитинства, культури, фізкультури і спорту.

Серед партій, в програмах яких респонденти «знайшли» конкретно виписані питання, які можна віднести до проблем жіноцтва, називалися:

БЮТ, Зелені України, блок «Не Так!» — жінки віком 18-30 років.

«Я думаю... это отражено в программе БЮТ (что касается оздоровления, бесплатного медицинского обслуживания). Это очень важно — и что касается «женского вопроса», и поддержки малого бизнеса».

«...Наиболее убедительными были БЮТ в плане «женского вопроса»... Мне понравилось насчет «паспорта здоровья».

«Единственное, что... хорошо (у «Зеленых»), так это надбавка к зарплате женщинам, у которых дети до 16 лет. Только если эта надбавка будет существенной, а не 10-15 гривень...»

«У програмі блоку «Не Так!» відображені такі «жіночі питання», як «тілги та державне кредитування молодих сімей», «повернення заощаджень банків РСРР», «відновлення здорових традицій недавнього минулого у галузі народної системи масового спорту» та «розробка довгострокової стратегії формування дошкільного виховання», а також «переслідування як найтяжчий державний злочин, що спричиняє шкоду дитині».

«Трудова Україна», блок «Наша Україна», Партія Регіонів, Зелені України — жінки старше 31 року.

«Так, в программе партии «Трудовая Украина» есть пункты о сугубо женских проблемах: обучение талантливой молодежи за счет государства. Есть дети очень грамотные, хорошо подготовлены, но у их родителей нет денег, чтобы учиться, для этого должны быть гранты какие-то».

«В программе партии «Трудовая Украина» есть немного про подрастающее поколение: «каждому району школу искусств...»

«У партии Зеленых «паспорт ребенка», а там говорится о наркомании, о социальных службах».

«Вот мне понравилось в Партии Зеленых, что они подняли вопрос о наркомании, проблема очень большая; отдельно подняли вопрос о медицинском обеспечении».

«В предвыборной программе блока «Наша Украина» есть «женские вопросы»: «поддержка малого и среднего бизнеса» и «стимулирование рождаемости».

«У «Партії регіонів» виділені такі пункти, як «боротьба з наркоманією, профілактика техногенних аварій та вирішення проблем безпритульних дітей», а також «забезпечення мешканців міста доступним житлом, розвиток іпотечного кредитування, робота для соціально незахищених мешканців міста; зупинити наркоманію, проституцію».

БЮТ, блок «Не Так!», Зелені України — 18-30-річні чоловіки

«То, что может касаться женщин,— это проблемы дошкольников, школьников, возможно молодых семей, они упоминаются у БЮТ».

«Ну, как это не странно, пожалуй, еще у блока «Не Так!» можно выделить такие пункты, как проблемы школьников, дошкольников, проблемы массового спорта и различные меры наказания за причинение ущерба здоровью ребенка. Вот, пожалуй, и все».

«Партія Зелених пропонує встановити муніципальну бюджетну надбавку до зарплати жінкам, що мають дітей до 16 років. Побільше б таких пільг, які б стимулювали народжуваність, сімейні цінності, традиції».

«Віче», Соціалістична партія України, БЮТ — 31-60-річні чоловіки.

«Отдых матери с детьми, внесение соответствующих изменений в Закон Украины «Про столицу город-герой Киев». Это, конечно, хорошо».

«Возьмем социалистов. У них есть пункт о системном предоставлении дешевых кредитов».

«А вот у Юлии Тимошенко: «На каждые пять тысяч жителей — школы, детсад, спортивный центр и 20 детских площадок».

Узагальнюючи, слід констатувати, що переважна більшість населення країни, як і український політикум, розглядають гендерні питання як «жіночі питання», а їх, відповідно, ототожнюють з питаннями захисту материнства і дитинства та питаннями соціальної сфери. Це, безумовно, важлива складова життя країни, проте проблематика гендерної рівності значно більша. Не можна забувати про всю повноту не тільки декларування громадянських прав для жінок, а і їх забезпечення.

Громадська організація «Жіночі перспективи»
Керівниця — Саврикіна Маріна.
01025, Київ, пр. Героїв Сталінграда, 43, кв. 122
pro_women@ukr.net

Верховна Рада України

В новом парламенте 61% новых лиц и только 8% женщин, что больше, чем после выборов 2002 года, но столько же, как и после выборов 1998 года.

Конституция устанавливает, что «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом... Рівність прав жінок і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та виборі за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям».

Также, согласно Закону «Об обеспечении равных прав и возможностей женщин и мужчин» «політичні партії, виборчі блоки під час висунення кандидатів у народні депутати України в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі передбачають представництво жінок і чоловіків у відповідних виборчих списках». Но, похоже, субъекты избирательного процесса не были очень обеспокоены гендерным равенством, а общественность им это простила, проголосовав за их списки.

<http://www.liga.net/news/184943.html>

Жінки у Верховній Раді після виборів 2006 року:

Соціалістична партія:
2 із 33 депутатів (6%)

Комуністична партія:
3 із 21 депутата (14,3%)

Блок Юлії Тимошенко:
11 із 129 депутатів (8,5%)

Партія регіонів:
14 із 186 депутатів (7,5%)

«Наша Україна»:
7 із 81 депутата (8,6%)

Всього у Верховній Раді:
37 жінок з 450 депутатів (8,2%)

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»: характеристика юридичної природи

ГАННА Христова,
директор програм
Міжнародного
юридичного центру «Легітим»

ОЛЕНА Уварова,
експерт Міжнародного
юридичного центру «Легітим»

8 вересня 2005 року Верховною Радою України був прийнятий **Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»**, який набув чинності **1 січня 2006 року**. Необхідність прийняття окремого закону, який створював би механізм реалізації принципу гендерної рівності, був спрямований на досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі, визнавалася і визнається не всіма навіть зараз, після набуття ним чинності. Прибічники прийняття такого нормативно-правового акту обґрунтовують це тим, що:

1. Жінки складають приблизно 53% населення України. В той же час доля жінок в загальній кількості підприємців складає **30%**. В основному вони зайняті в малому та середньому бізнесі. У великому бізнесі жінки — рідкість. Становлення жіночого бізнесу відбувається зазвичай за рахунок ініціативи жінок, а не як результат дії спеціальних державних програм. Жіночий бізнес орієнтований, як правило, на роздрібну торгівлю, медицину, культуру та науку.

2. Серед найманих працівників показником дискримінації є **рівень заробітної плати**. В цілому рівень жіночої заробітної плати складає **2/3 чоловічої**. Гендерна нерівність в оплаті праці є прямим порушенням принципу рівної оплати за рівну працю. Майже в усіх галузях народного господарства жінки займають низькооплачувані посади. На ринку праці простежується ще одна закономірність: чоловіки витісняють жінок з перспективних добре оплачуваних посад.

3. Недостатня представленість жінок у вищих органах державної влади. Так, 31 березня 2002 року відбулося голосування на виборах до Верховної Ради України за партійними списками і мажоритарними округами. У виборчій кампанії до парламенту України брали участь 33 партії і блоки, проте до Верховної Ради не пройшла жодна пар-

тія з числа тих, які позиціонували себе як жіночі. Що стосується депутатських мандатів, то якщо в 1998 році близько 8% жінок увійшли до складу Верховної Ради, то в 2002 році цей показник склав лише 5,1% (23 жінки: 14 за партійними списками і 9 за мажоритарними округами). За результатами виборів 2002 року в сільських, селищних і міських радах представництво жінок збільшилося і становить у середньому 43%, в обласних радах чисельність жінок майже не перевищує 10%, а у Верховній Раді України жінки становлять, як зазначалося вище, лише 5,1% усіх депутатів. Серед загального числа державних службовців переважають жінки — 74,8%. Проте слід звернути увагу на той факт, що більшість жінок обіймають посади державних службовців низьких категорій. Так, чисельність жінок-керівників шостої категорії становить 67,6%, а першої — 6,6%, тоді як чоловіків — навпаки. Таким чином, жінки найменше представлені саме на тому рівні, де ухвалюються відповідальні державні рішення.

4. Однією з латентних проблем нашого суспільства є **домашнє насильство**. За неофіційними даними **кожна п'ята жінка** в Україні є жертвою домашнього насильства. За даними офіційної статистики чисельність осіб, які перебувають на обліку в органах внутрішніх справ за систематичні правопорушення у сфері сімейно-побутових стосунків, постійно збільшується, за останні п'ять років вона зростала на 16%.

5. Традиційні стереотипи масової свідомості суттєво обмежують можливості кар'єрного росту для жінок. При влаштуванні жінок менше шансів, ніж у чоловіків, отримати вакантне місце. До того ж нерідко роботодавець зазначає, що конкурс оголошується виключно для чоловіків.

6. Досить часто громадянки України змушені перебувати за кордоном у нелегальному статусі, що нерідко призводить до негативних наслідків: жінки стають об'єктом продажу та сексуальної експлуатації.

Вагомим аргументом на користь прийняття Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» був також позитивний досвід зарубіжних країн. Державами, які прийняли такі закони, стали Швеція (Акт про рівність чоловіків і жінок у сфері праці, 1972 р.; Акт про рівність між жінками і чоловіками, 1991 р.), Данія (Закон про рівність статей, 1978 р.), Норвегія (Закон про рівність між статями, 1978 р.), Ісландія (Закон про рівний статус та рівноправність жінок і чоловіків, 1985 р.), Фінляндія (Закон про рівність між статями, 1986 р.), Канада (Федеральний план дій з питань гендерної рівності, 1995 р.), Литовська Республіка (Закон про рівні можливості, 1998 р.),

Японія (Основний закон про суспільство гендерної рівності, 1999 р.), Франція (Закон про паритетність, 2000 р.), Німеччина (Закон про встановлення рівності між жінками і чоловіками, 2001 р.), Словенія (Закон про рівні можливості для чоловіків і жінок, 2002 р.), Хорватія (Закон про рівні можливості для чоловіків і жінок, 2003 р.). В цих країнах простежуються стійкі позитивні тенденції у подоланні проявів дискримінації за ознакою статі, реалізації принципу гендерної рівності.

Надамо коротку характеристику юридичної природи Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Розділ I «Загальні положення» вперше закріплює в національній правовій системі і дає визначення таких понять, як: рівні права жінок і чоловіків, рівні можливості жінок і чоловіків, дискримінація за ознакою статі, позитивні дії, сексуальні домагання, гендерна рівність, гендерно-правова експертиза, вказуються основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Цим розділом також передбачається необхідність проведення гендерно-правової експертизи законодавства України, відображення органами державної статистики показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства, встановлюється заборона дискримінації за ознакою статі.

Особливої уваги потребує розгляд питання про впровадження позитивних дій (у міжнародному праві прав людини вони отримали назву спеціальних тимчасових заходів, яка в більшій мірі відображає їх природу). Прикладом позитивних дій може бути квотування місць для жінок у списках партій у парламентських виборах, що, до речі, було передбачено одним із законопроектів, який не отримав підтримки парламенту України; надання кредитів жінкам-підприємцям на більш вигідних умовах тощо. Слід відзначити той факт, що, незважаючи на різке неприйняття нашим суспільством можливості запровадження позитивних дій, у світі такі заходи набули широкого використання. В деяких країнах спеціальні тимчасові заходи вводяться на державному рівні як загальнообов'язкові норми, в інших — в законодавстві закріплюються рекомендаційні норми, які передбачають можливість проведення тимчасових спеціальних заходів різноманітними інститутами громадянського суспільства (політичними партіями, громадськими організаціями, приватними фірмами, закладами освіти тощо). Так, наприклад, в Аргентині більшість партій ввели 30-відсоткову квоту для жінок у своїх партійних списках. Як результат, кількість жінок у парламенті становить більше ніж 30 відсотків. В Бельгії результатом аналогічних дій стало те, що жінки займають більше ніж 35 відсотків місць в парламенті. В цілому досить велика кількість країн (Австралія, Австрія, Велика Британія, Венесуела, Греція, Данія, Канада, Польща, Німеччина, Іспанія, Італія, Литва, Мексика, Словаччина, Туреччина та ін.) досягла збільшення політичної активності серед жінок через використання квотування місць у партійних списках. При цьому використовувався різний розмір квот залежно від ситуації в кожній країні (від 20 до 50 відсотків). Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачає можливість введення спеціальних тимчасових заходів

як на державному рівні через закріплення їх в окремих нормативно-правових актах і застосування державними органами, так і на недержавному рівні. Закон не вказує, які конкретно позитивні дії можуть застосовуватися, а лише передбачає абстрактну можливість їх впровадження. Позитивні дії, можливість застосування яких, зокрема, передбачена статтями 1, 3, 7, 12, 16, 19 Закону, що свідчить про широку сферу їх використання, можуть бути дієвим засобом при реалізації принципу гендерної рівності. Проте, необхідно пам'ятати, що позитивні дії представляють собою складний механізм, який при неправильному його застосуванні може призвести до негативних соціальних наслідків. Для запобігання такої ситуації використання тимчасових спеціальних заходів має враховувати міжнародний досвід їх застосування, аналіз якого дає можливість виділити основні риси позитивних дій. Вони характеризуються:

- спрямованістю на подолання негативних наслідків існуючої в минулому або нині дискримінації щодо осіб певної статі, причиною якої може виступати практика, що склалася в суспільстві, стереотипи та моделі поведінки чоловіків і жінок, а результатом — фактична нерівність жінок і чоловіків;
- своїм змістом, який полягає у створенні більш вигідних умов для реалізації особами певної статі своїх прав;
- сферою застосування, обмеженою конкретною галуззю, в якій реалізується певна група прав;
- тимчасовим характером, оскільки термін застосування позитивних дій обумовлений досягненням певного соціального результату;
- застосуванням позитивних дій на основі глибокого аналізу існуючої ситуації, положення осіб певної статі, щодо яких існує дискримінація;
- постійним контролем за динамікою соціальних відносин у сфері застосування тимчасових спеціальних заходів;
- контролем за тим, щоб застосування тих чи інших заходів (правотворчих, правозастосовних тощо) у тій чи іншій сфері входило до компетенції органу, який шляхом їх впровадження здійснює позитивні дії.

Для ілюстрації вказаних ознак звернемося до конкретного прикладу позитивних дій — квотування місць у списках політичних партій. Впровадження таких спеціальних тимчасових заходів спрямоване на подолання дискримінації жінок в політичній сфері, яка знаходить прояв у недостатній представленості жінок в парламенті держави. Недостатня представленість жінок в парламенті, як правило,

є наслідком поширених у суспільстві як серед чоловіків, так і серед жінок стереотипів про те, що «політика є нежінчою справою». Впровадження квотування створює для жінок більш вигідні умови порівняно з чоловіками для реалізації свого політичного права бути обраними і обмежується конкретною сферою суспільних відносин, а саме — політичною сферою. Застосування квотування має бути тимчасовим і повинно завершитися, як тільки кількість жінок в парламенті буде приблизно постійною і не становитиме менше ніж 20-30 відсотків.

У **Розділі II «Механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»** закріплюється перелік органів, установ та організацій, наділених повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а також розкривається їх компетенція. До переліку органів, установ та організацій, наділених повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема, відносяться: Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, визначені в їх складі уповноважені особи (координатори) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, об'єднання громадян.

Розділ III «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у громадсько-політичній сфері» містить положення, спрямовані на гарантування рівності жінок і чоловіків у виборчому процесі та у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

Розділ IV «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у соціально-економічній сфері» закріплює заходи, спрямовані на ліквідацію проявів дискримінації за ознакою статі при працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці, під час укладання колективних договорів та угод, у сфері підприємництва та соціального захисту.

Розділ V «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти» встановлює обов'язок держави із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у здобутті освіти.

Розділ VI «Відповідальність за порушення законодавства України про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» гарантує особі, яка вважає, що стосовно неї було застосовано дискримінацію за ознакою статі чи вона стала об'єктом сексуальних домагань, право звернутися зі скаргю до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, уповноважених осіб (координаторів) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, правоохоронних органів держави та суду.

Особливої уваги потребує положення даного Розділу, згідно з яким особи будь-якої статі або групи осіб мають право надсилати повідомлення про порушення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків до Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок у разі, якщо вичерпані внутрішні засоби правового захисту або якщо застосування таких засобів захисту невинуватиме затягується. Це положення має бути розуміючим або до нього мають бути внесені відповідні зміни компетентними органами з урахуванням Факультативного протоколу до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок. Слід враховувати, що згідно зі статтею 2 Факультативного протоколу до Конвенції, повідомлення можуть направлятися особами або групами осіб, що підпадають під юрисдикцію Держави-учасниці, або від їхнього імені, які стверджують, що вони є жертвами порушення цієї Державою-учасницею *будь-якого з прав, викладених у Конвенції*, тобто **виключно прав жінок**. Таким чином, звернення до Комітету може відбуватися лише з приводу порушення права жінки чи групи жінок. Таке звернення може здійснюватися будь-якою особою або групою осіб, але виключно в інтересах жінки або групи жінок і лише у тому випадку, якщо будуть надані докази того, що жінка або група жінок не могли представляти свої інтереси самотійно.

Останній **Розділ VII «Прикінцеві положення»** є процедурним і встановлює порядок набрання Законом чинності.

Хочемо підкреслити, що прийняття Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», при підготовці якого було враховано світовий досвід з впровадження аналогічних законів, незважаючи на наявність певних недоліків, є безумовно позитивним фактом. Перш за все необхідно відмітити, що даний юридичний акт охоплює порівняно з більшістю аналогічних законів зарубіжних країн досить широку сферу правового регулювання (як правило, охоплюється лише сфера трудових відносин). Крім того, прийняття даного Закону свідчить про визнання існування в Україні такої проблеми, як дискримінація за ознакою статі та необхідності її подолання. Проте, слід пам'ятати, що ефективне його функціонування і досягнення позитивних результатів у реалізації принципу гендерної рівності можливі лише за умови вироблення механізму впровадження положень даного Закону з урахуванням вимоги не формального, а сутнісного підходу до вирішення вказаних проблем.

Гендерна рівність: міжнародний досвід

Сьогодні світова громадськість в особі ООН оцінює гендерну рівність як невід'ємну складову частину загальної концепції рівності, прав та свобод людини. На національному рівні сучасні демократичні держави вважають рівність та свободу базовими соціальними цінностями і гарантують їх дотримання конституціями та іншими правовими документами. Кожна розвинута країна світу має в своєму національному законодавстві акти, спрямовані на забезпечення гендерної рівності.

Першими державами, які прийняли такі закони, стали:

Швеція: Акт про рівність чоловіків і жінок у сфері праці, 1972 р.; Акт про рівність між жінками і чоловіками, 1991 р.;

Великобританія: Закон про гендерну дискримінацію, 1975 р.;

Данія: Закон про рівність статей, 1978 р.;

Норвегія: Закон про рівність між статями, 1978 р.;

Норвегія: Закон про гендерну рівність, 1979 р.;

Ісландія: Закон про рівний статус та рівноправність жінок і чоловіків, 1985 р.;

Фінляндія: Закон про рівність між статями, 1986 р.;

Гендерна рівність — це рівні права, обов'язки та можливості у всіх сферах суспільного життя. Це — справедливості, рівний розподіл влади і права на вплив, рівний розподіл відповідальності й турбот, рівна винагорода зусиль та праці, право на життя, вільне від нападу та насильства. Вивчення міжнародного досвіду дає нам всім можливість зрозуміти, наскільки важливо вирішення гендерних проблем і що саме їх розв'язання — шлях до нових якісних змін в суспільстві.

29 травня 2006 року у місті Києві відбувся круглий стіл «Гендерна рівність. Україна — Норвегія». Це вже третій в серії заходів «Налагоджуємо мости», що проводить громадська організація «Жіночі перспективи» (м. Київ). В листопаді-грудні 2005 року були

проведені круглі столи «Гендерна рівність. Україна-Швейцарія» та «Гендерна рівність. Україна-Фінляндія».

Мета заходу — знайомство з досвідом Норвегії щодо впровадження гендерної рівності. В роботі круглого столу взяли участь представники посольства Норвегії в Україні, державні службовці України, науковці, представники громадських організацій різних регіонів України. На круглому столі було презентовано збірку «Становище жінок у Норвегії», видану сумісними зусиллями Посольства Королівства Норвегія в Україні та громадською організацією «Жіночі перспективи».

Звернення до українських жінок Каріти Беккемелем, Міністра Норвегії у справах дітей та рівності.

Шановні колеги-українки!

Гендерна рівність не з'являється сама по собі. В нашій країні було здійснено багато кроків для просування гендерної рівності. Протягом останніх декількох десятиріч Норвегія продемонструвала величезну політичну волю, щоб стати суспільством, яке підтримує права жінок та гендерну рівність. Хоча Норвегія вже має багато з того, чим можна пишатися в цій сфері, боротьба за гендерну рівність триває. Уряд Норвегії намагається ефективно працювати в цьому напрямку.

2006 рік є видатним роком для просування гендерної рівності в Норвегії. З 1 січня 2006 року стали чинними норми щодо гендерного балансу в правліннях компаній з обмеженою відповідальністю. Ми дійсно вважаємо, що частиною досвіду та знань, які необхідні компаніям для збереження свого міста в міжнародній конкуренції, володіють жінки.

Я можу тільки закликати Україну підтримати цю ініціативу, тому що участь жінок є важливою складовою для процвітання та розвитку суспільства. Моє звернення як до жінок, так і до чоловіків, які працюють як в державному, так і в недержавному секторах, — зробіть свій внесок в розвиток гендерної рівності у всіх сферах суспільства.

З побажаннями вам удачі й терпіння, з повагою, Каріта Беккемелем, Міністр Норвегії у справах дітей та рівності

З виступу Марини Саприкіної, голови громадської організації «Жіночі перспективи» на круглому столі «Гендерна рівність. Україна — Норвегія».

Шановні колежанки!

Сьогоднішня зустріч — це можливість ознайомитися з досвідом Норвегії та підтримати 2007 рік — Рік рівних можливостей в ЄС — реальними справами. Досягнення Норвегії у сфері гендерної рівності є справді великими. У цьому році виповнюється 28 років Закону «Про гендерну рівність». Це перша країна, яка ввела посаду Уповноваженого з гендерної рівності. Жінки гідно представлені на політичній арені. Політичні партії ще з 70-х років добровільно (!) ввели квотування. У 2006 році Норвегія стала першою країною у світі, де законодавчо введена квота для представництва жінок у правліннях як державних, так і приватних компаній. Жінки починають займати гідне місце і в економіці.

Норвегія займає четверте місце у світі серед країн, де краще народжуються дитини (Україна займає лише 28). Усе це завдяки чудовій системі дитсадків, яка вважається однією з кращих у світі. Але сьогоднішня Норвегія тісно пов'язана із залученням чоловіків до питань рівних прав та можливостей через державну підтримку організацій, через введення батьківської квоти, якою зараз користується близько 70% чоловіків.

Докладніше про становище жінок в Норвегії та про норвезький досвід вирішення гендерних питань читайте у «Я», 2006, № 3(15)

Женщина и демократия

19

Гендерна рівність по-європейськи: вчимося?

Плахотнік Ольга, кандидат філософських наук. Викладачка кафедри філософії Національного аерокосмічного університету «ХАІ». Співробітниця Харківського центру гендерних досліджень. Запрошена дослідниця Університету Іллінойсу в Урбена-Шампейн (США). Магістрантка програми з гендерних досліджень Європейського гуманітарного університету (Литовська Республіка).

Ситуація з «гендером» в Україні видається мені трохи дивною. Все частіше здається, що найбільше проблемами гендерної нерівності переймаються переважно доцентки та професорки з університетських кафедр (що займаються гендерними дослідженнями), або ще Президент та депутати Верховної Ради України (що приймають Закон про гендерну рівність). Тобто всі ті люди, які найменше потерпають від різних видів дискримінації за ознакою статі.

В той же час «безправні та пригноблені» і гадки не мають, що хтось там про них печеться і рівності для них добивається. А якщо й чують про щось таке, то відразу ж протестують: що? «Ішачити» нарівні з чоловіками? І ніяких компліментів і букетиків на 8 Березня? Та нізачо! Не треба нам такої рівності! (Наприклад, в газеті «Українська правда» напередодні Жіночого свята була надрукована саме з таким лейтмотивом стаття Олени Зварич «Гендер, милий друг...»)

Тобто ідея гендерної рівності не проросла ще в свідомості посполитих громадян і громадянкою й існує якби «зверху спущена». А це може загальмувати процес, якщо не дискредитувати ідею взагалі. Відразу скажу, що на Заході (звідки ці самі претензії на гендерну рівність до нас прийшли) було трохи навпаки: так звані «grass-roots» (дослівно: коріння трави) — ініціативні групи жінок — стали головною «рушійною силою» жіночого руху за рівні права та можливість, а вже потім цей масовий досвід було переосмислено теоретиками.

А що ж українські «ініціативи низу»? Може, не тою мірою, що на Заході, але й вони потроху проростають, набуваючи, як правило, форми громадських організацій чи ініціативних груп. І подекуди для них нелегко винайти ті різновиди практичної діяльності, які були б дійсно ефективними в наших умовах. Тому я хочу розповісти про те, як працюють громадські організації гендерного спрямування в Європі — на прикладі особисто мені відомих литовської та французької.

Литовська республіка, Вільнюс. «Центр сприяння рівності» (Center for Equality Advancement, www.gap.lt). Сприяння гендерній рівності — тільки один з напрямків діяльності Центру (окрім гендерної, в Литві, як і скрізь, є етнічна, вікова, класова дискримінація). В цій організації не більше десятка співробітників та співробітниць, проте головний вид їх діяльності — це масові інформаційні акції.

Так, наприклад, напередодні виборів до Сейму Центром були широко розповсюджені в друкованому й електронному вигляді листівки «13 запитань щодо гендерної рівності до кандидатів у Сейм». Фактично, це 13 різних фактів з новітньої історії Литви про домінування в різних сферах однієї статі над іншою

(про гендерний дисбаланс в органах влади, про жіноче безробіття, про сімейне насильство та сексизм у рекламі тощо) і відповідні запитання до майбутніх парламентарів: «Чи вважаєте ви це нормальним? Чи будете ви з цим миритися? Що ви зробите, щоб таке становище змінилося?»

Ще одна акція прокотилася зовсім недавно, перед 8 Березня 2006 року, — розповсюдження Центром спеціальної, ними ж придуманої листівки. Листівка (її можна подивитися тут: www.gap.lt) являє собою «перероблену» картинку герба Литовської республіки, де замість лицаря на коні ми бачимо жінку з пергаментом, де записані красиві слова законів про рівність чоловіків і жінок. Під ногами коня — покинуті, непотрібні тюльпани. «Рівні можливості, а не квіти!» — ось мотто сучасного жіночого активізму литовок.

Цей же Центр є учасником надзвичайно цікавого спільного проекту Ісландії, Швеції, Мальти та Литви — проекту «Раннє батьківство». Йдеться про лобювання законопроектів, що надають батькам («отцям», а не «родителям!») додаткову сплатувану відпустку по догляду за немовлям одночасно із матір'ю. Маю наголосити: одночасно з матір'ю, а не замість неї, в той час як зберігається робоче місце та середня заробітна платня батька. Вивчення досвіду країн, де такі закони вже втілюються в життя, показують: залучення чоловіків до раннього спілкування з дитиною створює надзвичайно сприятливі умови для всіх членів сім'ї. А головне — це також важливі умови гендерної рівності: чоловіки тепер беруть участь у справі, що раніше вважалася «суто жіночою», отже дискримінувала мужчин в їх праві на свою дитину.

Франція, Париж. громадська організація MIX-CITI (www.mix-cite.org), що існує з 1997 року. В її назві відбувається гра двох слів: MIX — змішувати (статі), CITI — місто. Я питаю її учасницю, тридцятирічну парижанку Жюльєт Ренне :

— **Чи велика ваша організація?**

— Ой, ні, зовсім невелика, всього десь 150 осіб, з них 50 — чоловіки... (Я у захваті від таких цифр! За українськими мірками це гігантська кількість, а про статевий розподіл я вже не кажу...)

В Україні чоловік, що переймається гендерними проблемами,— величезна рідкість.— Прим. О. П.)

— **Жюльєт, чим займається ваша організація?**

— Взагалі можна виділити п'ять головних напрямків нашої діяльності. По-перше, це феміністська освітницька діяльність всередині нашої організації: двічі на місяць ми запрошуємо фахівців з університетів та академічних центрів з доповідями про феміністичну історію та теорію. Таким чином ми підвищуємо рівень усвідомленості нашої активності — для чого і що ми робимо. По-друге, ми проводимо велику просвітницьку роботу серед старшокласників — у формі активних занять чи тренінгів з метою показати їм, що гендерні ролі не є жорсткими чи непереборними і що ідея гендерної рівності приносить чимало практичної користі реальним жінкам та чоловікам. До речі, такі тренінги завжди проводять двоє членів нашої організації, завжди хлопець і дівчина: це потрібно, щоб старшокласники бачили, що феміністами і феміністками можна бути незалежно від статі.

— **Жюльєт, а як ставляться вчителі тих самих старшокласників до вашої діяльності? Не заперечують?**

— Так, це могло би бути, якби в нас не було третього напрямку роботи, — це освіти самих вчителів, що проходять стажування в нашій організації. Ми вчимо їх бачити сексизм (дискримінацію за ознакою статі) в шкільних підручниках, у змісті шкільних предметів, у стилі викладання, у професійному орієнтуванні підлітків і т. ін. Також ми вчимо їх гендерно-чутливо викладанню (тобто якомога звільненому від сексизму).

— **Тобто чи можна сказати, що головна робота вашої організації — це освітницька та просвітницька діяльність?**

— Ні, це не зовсім так. Четвертий напрямок нашої роботи — це різноманітні публічні акції, від демонстрацій «Стоп сексизм!» напередодні свята 8 Березня до хуліганського, чесно кажучи, розклеювання листівок. Наприклад, у нас є невеликий, проте яскравий наклеїк «Увага! Сексизм!», які ми ліпимо на рекламу чи оголошення, де використовується жіноче сексуалізоване тіло в якості приманки для споживача. На наш погляд,

це дійсно дуже дискримінативні практики, і, наліпивши зверху нашу наклеїку, ми повертаємо увагу громадськості до цієї проблеми. (В цьому місці розповіді Жюльєт я заздрісно зітхаю, адже майже вся сучасна українська реклама, на превеликий жаль, будується за сумнозвісною формулою «баба + товар»: оголене жіноче тіло використовується для реклами чого завгодно, від продуктів харчування до картриджів для принтера... — Прим. О. П.)

А ще ми приділяємо велику увагу сексизму, який ховається серед дитячих іграшок. Ви ж помічали, що хлопчикам і дівчаткам, як правило, дарують різні іграшки? Гендерна нерівність великою мірою «проростає» з того, що хлопчикам дарують машинки або зброю, а дівчаткам — пупси та кухонні приладдя. (Зазначу, що часопис «Я» теж вже висвітлював цю тему — див. статті О. Кісь та мою (О. Плахотнік) у № 2(10) за 2005 рік. — Прим. О. П.)

Наша організація випустила альтернативний іграшковий каталог, де ми пояснюємо батькам наслідки їх необдуманих покупок і показуємо, до формування яких життєвих установок призводить «іграшкове нерівноправ'я» в дитинстві. Напередодні Різдва, коли продаж іграшок досягає піку, ми роздаємо ці каталоги дорослим покупцям дитячих магазинів. А ще приліплюємо наклеїки «І для хлопчиків також!» на дівчачі іграшки, «Для дівчаток також!» — на хлопчачі. Це теж трохи хуліганська акція, проте вона примушує батьків-покупців піддати сумніву свої споживачські мотиви...

— **Жюльєт, а чи намагаєтесь ви взаємодіяти з офіційною політикою?**

— Так, згідно п'ятому напрямку роботи нашої організації ми регулярно зустрічаємося з політичними діячами, ведемо активну роботу по лобюванню законів, що сприяють реальній гендерній рівності, — проти насильства в сім'ї, за рівність можливостей, за можливість більшої участі чоловіків у сімейному житті...

— **А чи є у Франції «батьківська відпустка» по догляду за новонародженим?**

(Пам'ятаєте, я про це розповідала вище, говорячи про литовський досвід? — Прим. О. П.)

— Так, завдяки діяльності нашої та інших громадських організацій ми вже маємо двотижневу відпустку для батьків новонароджених і зараз боремося за збільшення її тривалості.

— **Дякую, Жюльєт, я у захваті від того, що ви мені розповіли!**

— Насправді це багато чого треба зробити. Але дев'ять нашої організації дуже оптимістичний: «Усвідомлення — це вже дія!», тому всі наші публічні акції так чи інакше сприяють гендерній рівності, якщо примушують посполитих громадян звернути увагу, замислитись, піддати сумніву усталене і звичне.

Ось таке інтерв'ю, ось такий досвід. Ось такі практичні дії провадяться в житті нашими європейськими колегами. Може, моє їх викладання на цих сторінках надасть додаткової енергії та ідей для українського гендерного активізму (який є — тільки не дуже його ще чути)? Дуже б цього хотілося...

Наостаннє — кілька рядків моїх роздумів на тему, вже проголошену на початку статті. Все ж таки: чи потрібна гендерна рівність українському суспільству в цілому і українському жіноцтву зокрема? Питання складне й довге, проте якщо відповісти одним реченням, то відповідь моя буде такою: так, потрібна, тільки вони про це ще не знають (як не знають, наприклад, білоруси, що можна жити по-іншому і з іншим президентом). Ця аналогія наштовхує мене, проте, на оптимістичний висновок.

Давайте потроху усвідомлювати (а це — вже діяти, за гаслом MIX-CITI) і допомагати іншим чоловікам і жінкам усвідомлювати ті негативи, що несуть патріархатні установи й упередження. Давайте показувати іншим, які нові перспективи (особисті й суспільні) відкриває перед людьми ідея рівності прав та можливостей. Давайте помалу змінювати цей світ на краще — а інакше для чого ми тут?..

Современная парадигма гражданского общества

Филатов Анатолий Сергеевич,
руководитель Центра этно-социальных исследований
при кафедре политических наук Таврического
национального университета им. В. И. Вернадского,
кандидат философских наук, доцент

Тема, которую нам предстоит сегодня рассмотреть, достаточно объемна и глубока, чтобы она могла поместиться в рамки одного доклада или статьи. Поэтому некоторые аспекты будут выражены концептуально и тезисно. Сложность проблемы гражданского общества объясняется тем, что она непосредственно связана с одним из важнейших атрибутивных признаков личности — деятельностными качествами, реализуемыми в окружающей (экологической) среде. Следовательно, говоря о гражданском обществе, необходимо оценивать не только количественные показатели его состояния, но и исследовать качественные характеристики на основе социально-философского анализа. Операциональный подход в рассмотрении гражданского общества позволяет квантифицировать (т. е. количественно измерить) многие формы его проявления в социальной действительности, но иногда он ограничивается сугубо внешними свойствами этого явления. Тогда теряется самое главное: определение «факторной нагрузки» в формировании и развитии гражданского общества. Попробую не упустить этот момент, и хотя бы тезисно, с учетом формы подачи этого материала, его здесь представить.

Формирование гражданского общества требует, прежде всего, а) идейного осмысления самой проблемы и б) создание модели, учитывающей социогенетические, культурно-исторические и политико-экономические особенности общества. В противном случае будут только попытки конструирования фрагментов сооружения без особых надежд совместить их в целостный комплекс.

Прежде всего, хотелось бы отметить, что, несмотря на давнюю историю гражданского общества, отмечаемую некоторыми исследователями (см. напр.: **Томас Каротерс**, <http://www.academy-go.ru/Site/GrObsh/Publications/Karoters.shtml>), значительная часть этой истории связана с процессом становления и формирования гражданских отношений, когда полноценного функционирования гражданского общества не было. Признаки гражданского общества мы можем найти еще в социальных условиях древнегреческой демократии времен Аристотеля, но в полной мере о нем возможно говорить только начиная с эпохи Великой французской революции конца XVIII века. В свое время Г. Гегель, бывший современником оформления гражданского общества в качестве одного из основных секторов социальной системы, наряду с политическим и экономическим, совершенно справедливо отмечал, что «развитие гражданского общества наступает позднее, чем развитие государства»¹.

Но торопиться называть Гегеля авторитетным сторонником теории производности гражданского общества от государства не стоит. Например, Д. Кола, французский социолог, ссылаясь на Гегеля, отмечает, что «исторически государство и семья предшествуют гражданскому обществу»², хотя у Гегеля можно найти определения, которые свидетельствуют скорее об обратном. «Везде, где существует гражданское общество и вместе с ним государство (подч. мной — А. Ф.), вступают в силу и сословия с их различиями»³. Здесь у Гегеля уже государство предстает как производное от гражданского общества. Или еще. «Государство есть обладающая самосознанием нравственная субстанция — соединение принципа семьи и гражданского общества»⁴. В этом случае Гегель рассматривает принципы семьи и гражданского общества как основополагающие, в соответствии с идейными установками своей философской концепции.

Отметив сам факт различных трактовок понятия гражданского общества, необходимо дать определения, которые позволили бы сформировать представления, являющиеся не только ко внутренне непротиворечивыми, но и не противоречащими социальной реальностью как объективной данности.

В современной социально-политической науке гражданское общество рассматривается как неотъемлемая составная часть демократического общества. Термин «**гражданское общество**» используется для обозначения всей совокупности существующих в обществе *неполитических и некоммерческих* отношений, которые находятся *вне сферы непосредственного влияния государства*. **Отношения, складывающиеся в рамках гражданского общества, не подвержены директивному регулированию и регламентации.**

¹ См.: Гегель Г. В. Ф. Философия права. — М.: Наука, 1990. — § 182.

² Кола Д. Политическая социология /Пер. с фр.; Предисл. А. Б. Гофмана. — М.: Весь Мир, ИНФРА-М, 2001. — С. 300.

³ Гегель, Энциклопедия философских наук. Т. 3. Философия духа. — М.: Мысль, 1977. — С. 344.

⁴ Там же. — С. 350.

Основой гражданского общества являются условия, при которых каждый гражданин в состоянии самостоятельно действовать в сфере своей компетенции.

Исходный принцип гражданского общества предполагает, что сфера компетенции большего сообщества (в т. ч. государства) начинается там, где кончаются возможности меньшего сообщества и гражданина.

Суть данного тезиса выражается основными положениями принципа самодостаточности и дополнительности. Если человек является основой любого сообщества и последние возникают в силу самой человеческой природы, то совершенно ясно, что более крупные сообщества образуются для достижения целей, которые малые сообщества решить не в состоянии. Человек создает семью для того, чтобы решить проблемы, которые ему в одиночку неподвластны. Затем он порождает более крупные социальные объединения для решения задач, которые не в состоянии решить семья. В конце концов, человек приходит к необходимости слияния этих разнообразных сообществ в единое государство с целью установления во всех промежуточных сообществах общего порядка по имя основных жизненных интересов каждого человека. Этот порядок государство обязано поддерживать с помощью права, беря на себя функции, которые ни одно из промежуточных сообществ не в состоянии непосредственно выполнить.

Из этого следует основополагающая идея принципа самодостаточности и дополнительности: сфера деятельности каждого более крупного сообщества относительно более мелкого имеет свои пределы. Первое возникло для решения задач, которые второе не может решить самостоятельно, и именно в этом его предназначение. Значит у крупного сообщества, а следовательно, и у государства, нет никаких законных оснований вторгаться в ту сферу, которая принадлежит компетенции более мелкого сообщества и внутри которой это последнее должно обладать достаточной автономией. Поэтому сфера компетенции большего сообщества начинается там, где кончаются возможности меньшего сообщества.

Интересно отметить, что реализация этого принципа даже в стране с жестким авторитарным политическим режимом приводит, в конечном итоге, к демократизации общества в целом и формированию прочных устоев гражданского общества. Подобное, например, произошло в Чили, где стержнем экономических преобразований, одним из основных критериев их целесообразности стал принцип самодостаточности и дополнительности. Он был зафиксирован в Декларации принципов военного правительства Чили⁵.

Как уже было отмечено, в основе гражданского общества лежит самостоятельная социальная деятельность личности как частных лиц. Этот момент является очень важным потому, что тем самым обеспечиваются:

- система свободно устанавливаемых социальных связей и ассоциаций;
- возможности выражения гражданами присущих им разнообразных интересов;
- способы осуществления гражданами социальных интересов.

Таким образом, необходимой предпосылкой гражданского общества является *свободная личность* с развитым чувством собственного достоинства.

Сознание как фактор формирования гражданского общества

То, что общество, функционирующее как система, — нечто большее в деятельностном выражении, чем совокупность личностей, его составляющих, факт очевидный. Но из этого вовсе не следует, что личность становится таковой только благодаря включенности в общественные процессы, а социальная среда выступает в качестве единственного определяющего фактора становления, развития и существования личности. Хотя социальная среда есть условие необходимое для формирования и развития личности. Но ведь для того, чтобы вырастить редкий цветок, тоже нужна оранжерея с определенными условиями влажности, температуры и освещения. Однако из этого отнюдь не следует, что эти условия есть причина произрастания цветка. Причина или источник в семенах, которые **реализуются** в определенных условиях. Когда эта реализация происходит, то уже сами растения создают и формируют среду и условия в оранжерее. И последняя становится такой, какой и должна быть, — местом, где *существуют* растения, средой с определенной растительностью.

Общество становится системой благодаря деятельностному фактору, который обусловлен качеством человеческого сознания. Источником этого фактора выступают личности. Потому становление и существование общества возможно благодаря существованию личности.

Принципы взаимоотношений личности и общества и приоритет человеческого (личностного в т. ч.) сознания можно передать на основе следующей схемы:

Получается, что:

- качество и уровень сознания, характерные для человека, определяют и обуславливают деятельностные качества личности;
- реализация деятельностных качеств личности сопряжена с воздействием на ее генотип и его изменениями;

⁵ См.: Московские новости. № 8, 21 февраля 1993. — С. 12-13.

- в) генотип личности, испытывая влияние сознания, опосредованного реализацией деятельностных качеств личности, обуславливает психику индивида;
- г) индивидуальная психика, испытывая воздействия окружающей, прежде всего социальной, среды, оказывает влияние на формы и характер деятельности;
- д) формы и характер деятельности формируют социальную среду и подвержены ее влиянию в виде условий деятельности.

Поэтому мы вправе говорить:

- 1) о взаимном влиянии, правда, с различной степенью, всех отмеченных процессов;
- 2) об определяющем значении сознания для каждого из них;
- 3) о косвенном влиянии на состояние сознания деятельностных качеств личности и условий социальной среды.

Деятельностные качества человека связаны с его способностью моделировать не только действия по достижению результата и сам результат, но также ситуации и условия, в которых эта деятельность будет разворачиваться. Эти качества могут проявиться у определенного человека с *необходимым уровнем развития сознания*, способного к созиданию и творчеству.

Связь, устанавливающаяся между личностью и обществом, выступает как условия существования личности; позволяет личности проявлять свободу и самостоятельность в социальной деятельности. Не просто самостоятельно действовать, но и *воздействовать* на общество, социальные процессы и, через них, на природную среду. Связь личности и общества предстает как форма, в рамках которой *о-существляется* социальная свобода личности. Если самостоятельная деятельность человека, его личная свобода проявляются и существуют в рамках связи личности с обществом, то они, безусловно, оказывают влияние на саму эту связь, во многом определяя ее.

В силу этого реализация деятельностных качеств личности, ее социальная свобода определяет и характеризует уровень развития и состояние общественных отношений. Именно вследствие этого возникает такое определение, как «исторический тип личности», передающее посредством образа личности социальное состояние целой исторической эпохи. К тому же, характерные особенности и «рамочные» возможности, свойственные определенному типу исторической связи личности и общества, позволяют выяснить, насколько конкретная личность смогла раскрыть свой сущностный потенциал, реализовать свои деятельностные качества. Другими словами: *как личность использовала имеющиеся возможности в достижении социальной свободы и что препятствовало ей в этом.*

Индивидуализация социальной жизни, проявление индивидуальных свойств личности обеспечивают более сложные и более продуктивные формы производственной деятельности. Об этом свидетельствуют многие известные авторы, например, М. Вебер (см.: Протестантская этика и дух капитализма. — М., 1990).

Вследствие вышесказанного имеются все основания заключить, что *условием становления, формирования и развития гражданского общества является необходимое качество общественного сознания.*

www.ps.crimea.com
asfilatov@rambler.ru

Я — волонтер корпуса мира

Я волонтер Корпуса Мира, Хезер Саркиссян. Я жила в Харькове два года и скоро уезжаю домой в Бостон. Я познакомилась с общественной организацией «Крона» полгода назад на их тренинге «Женщины создают будущее», и с того времени мы по-дружески поддерживаем друг друга. Они попросили меня немного написать о моей жизни в Украине и моих впечатлениях.

ХЕЗЕР САРКИССЯН

Я волонтер программы экономического развития Корпуса Мира в Украине. В течение двух лет я работала в общественной организации консультантом по развитию организации и повышению уровня профессионализма. Я считала, что в основном мои задачи состояли в том, чтобы делиться опытом, связанным с общественной деятельностью со своими украинскими сотрудниками, и участвовать в ежедневной работе и проектах.

Люди, когда-либо занимавшиеся общественной деятельностью, понимают, как сложно выполнить эти задачи. Представьте себе, насколько осложняется ситуация, если вы стараетесь выполнить такие задачи в чужой стране, на чужом языке (который очень сложно выучить) и, самое главное, с людьми, которые по-другому воспринимают общественную деятельность. К тому же, к сожалению, эти люди, в отличие от американцев, не всегда уверены в том, что каждый из нас способен изменить общественное сознание и решить социальные проблемы. Для того, чтобы эффективная работа между волонтером и сотрудниками в организации была возможна, каждая сторона должна иметь время, терпение и желание понять друг друга. С одной стороны, руководитель и другие сотрудники должны посвятить достаточно времени, тому чтобы познакомить волонтера с организацией, а с другой стороны, волонтеру тоже нужно время, чтобы привыкнуть к новому рабочему месту и чувствовать себя комфортно. Терпение и желание понять друг друга необходимы, потому что случаются недоразумения, и в общих интересах понять их причины, чтобы двигаться дальше к общей цели. Я и большинство людей в организации это поняли и очень хотели не только работать в одной команде, но и дружить.

Я не могу сказать, что мои задачи были вполне выполнены, или, вернее, я не выполнила их так, как мне хотелось бы. Я дала свои рекомендации по поводу миссии и стратегии организации, помогала писать проекты и искать спонсоров. Мне кажется, что моя помощь была наиболее ценной при изучении того, что происходит в нашей сфере деятельности, кто, кроме нас, работает с нашей целевой аудиторией и какие услуги они оказывают. Только время покажет, помогла ли организации или нет.

В конце концов, я понимаю, что самая сложная задача состояла в том, чтобы убедить людей поверить в себя и свою работу. Почему-то в Украине люди, работающие в общественных организациях, неправильно оценивают свою работу, не верят в ее необходимость и, более того, в ее ценность. В результате получается, что им сложно заинтересовать кого-либо в оказании помощи и привлечь спонсоров и волонтеров. Я надеюсь, что в какой-то мере помогла своим знакомым стать уверенней в себе.

Я рада, что у меня была возможность жить в Харькове два года. Я рада, что старалась изучать язык, набраться опыта и понять жизнь здесь для того, чтобы работать и жить с людьми, а не быть вне общества. К счастью, благодаря моим друзьям и всем людям, которые помогли мне чувствовать себя комфортно в совершенно чужой стране, в том числе замечательным женщинам из «Кроны», у меня это получилось. Я развивалась, много осознала и пережила, поэтому у меня всегда останется не только интерес, но и чувство ответственности за развитие Украины. Наверное, все волонтеры Корпуса Мира в Украине думают так же.

Качество жизни надо улучшать вместе!

ЕЛЕНА ГОЛИКОВА,
специалист по информационной работе
Фундация «Украина — США», соб. корр.
муниципального бюллетеня «Партнеры»
и журнала «Аспекты самоврядування».

Решать проблемы сообщества можно и нужно силами самих людей. Главное — пробудить их творческую активность, помочь им поверить в собственные возможности, объяснить, как правильно вести диалог с властью, научить находить причины проблем и возможные пути их решения. Такова одна из главных целей Коалиции общественных организаций «Совет Партнерства». Ее день рождения будет ежегодно отмечаться общественными организациями Харькова 28 марта. Сегодня в Коалицию входит 15 общественных организаций города, которые общими усилиями хотят совершить качественный переворот в сознании социума.

Способствовать улучшению качества жизни и предоставлению социальных услуг населению общественные организации планируют сообща, придерживаясь принципов демократии, толерантности, этики. Взаимодействие в данном случае предполагает объединение их интеллектуальных, информационных, материальных ресурсов. Участники Коалиции полагают, что именно в совместных действиях таится залог успеха. Ведь добиться кардинальных перемен для широкого круга граждан, а не для отдельных социальных групп возможно только путем объединения усилий. Да и власти всех уровней, люди, от которых зачастую зависит принятие необходимого решения, гораздо быстрее прислушаются к мнению Коалиции, чем отдельно взятых организаций.

Идея создания структуры, объединяющей усилия общественных организаций, возникла еще в 2003 году и была не случайной. В общественных организациях накоплен колоссальный опыт работы со своими клиентами — детьми, малоимущими, инвалидами и другими социально незащищенными группами населения. Зачастую НГО, имея больше возможностей для творчества и свободы действий, оказывают социальные услуги качественнее, чем государственные структуры. Не воспользоваться реальными наработками, приносящими пользу сообществу, и совместным желанием помочь людям было бы непросчитанной ошибкой.

После изучения возможных форм сотрудничества была найдена такая форма работы, как Коалиция. Инициатором ее создания выступил Благотворительный Фонд «Общественные инициативы» при финансовой поддержке Фонда Стефана Батория. Результатом двух месяцев работы стало создание основных документов, согласно которым будет работать «Совет Партнерства»: Хартии и Стратегического плана. Они создавались в процессе творческой работы рабочей группы Совета партнерства, в которую вошли активные заинтересованные представители различных общественных организаций Харькова. В этих документах нашли отражение принципы и цели работы Коалиции. Так, одной из глобальных задач Коалиции является разработка и принятие на городском уровне трехсторонней «Программы социальных инвестиций». Концепцию документа также разрабатывала рабочая группа. Программа предполагает, что для решения проблем местного сообщества, улучшения качества жизни, а также качества предоставляемых населению социальных услуг будут привлечены все члены территориальной громады Харькова — органы

государственной власти, местного самоуправления, бизнес-структуры, НГО, активные граждане. Планируется, что эта программа будет предложена на рассмотрение Харьковскому горсовету в ноябре нынешнего года.

«Люди пассивны, так как они не знают, что могут сделать», — говорит Галина Чалай, руководитель проекта «Развитие местных гражданских инициатив». «Наша задача — рассказывать им о возможностях, не делать за них, а научить их самих решать проблемы. Человека, который хотя бы один раз помог соседу, решил какой-то небольшой вопрос, пришел в общественную организацию с видением проблемы и желанием что-то менять, уже не сломить. Он стал активным».

Поддерживать активных граждан и помогать всем остальным стать таковыми и будет Коалиция. Сегодня для этого в ней уже имеются материальные, технические, человеческие ресурсы. И, главное, есть готовность и желание обучать людей, обмениваться информацией и опытом, совместно поддерживать инициативы, которые могут помочь улучшить, пусть даже немного на первых порах, качество жизни.

Коалиция открыта для сотрудничества со всеми заинтересованными организациями и гражданами, которым небезразлично будущее.

Коалиция общественных организаций г. Харькова

«Совет партнерства»

предлагает подписать Хартию
об активизации гражданских инициатив

Эта инициатива провозглашена на расширенном заседании Совета партнерства 27 января 2006 г.

Мы провозгласили, что общественные организации объединяют свои усилия для привлечения к активным действиям наибольшего количества граждан с целью решения существующих в сообществе проблем.

Проект Хартии открыт для обсуждения и подписания любыми субъектами гражданского общества. Мы понимаем, что наибольшего влияния данная Хартия сможет достичь, если ее поддержат представители

власти всех уровней, общественные организации, представители СМИ, бизнес-структуры. Мы призываем их определить и выразить свое отношение к данному документу любым удобным для них способом.

Поддержка Хартии большим количеством людей будет означать, что общество неравнодушно к решению наиболее острых проблем, существующих в нашем городе, и заинтересовано в их решении.

Участники Коалиции
«Совета партнерства» г. Харькова

Проект Хартии «Совет Партнерства»

Понимая свою миссию и ответственность общественных организаций перед людьми и обществом; утверждая, что существующие проблемы могут быть решены силами местного сообщества; исповедуя принципы непредвзятости, прозрачности, открытости и отсутствия политической заинтересованности; поставив перед собой цель создания трехсторонней городской программы социальных инвестиций, которая будет иметь возможность предоставлять интеллектуальные, материальные и финансовые средства на решение наиболее актуальных проблем местного сообщества; осуществляя конкретные действия, направленные на создание позитивного имиджа общественных организаций, с одной стороны, и повышение уровня ответственности общественных организаций за качество услуг, которые они предоставляют, с другой; выступая против существующего в обществе негативного мнения об общественных организациях как «попрошайках» и «карманных фондах»; используя опыт работы Совета партнерства в течение 3 лет, объявляем о том, что, работая каждый на своем месте, мы берем на себя обязательства придерживаться таких принципов и стандартов:

1. Осуществлять свою деятельность в рамках действующего законодательства.
2. Придерживаться демократических принципов в своей работе.

У общественных организаций Харькова появилась новая возможность для общения, обмена опытом и поиска партнеров — электронная газета «Третий сектор», выпуск которой осуществляется Благотворительным фондом «Общественные инициативы» в рамках проекта «Развитие местных гражданских инициатив», финансируемого Фондом имени Стефана Батория.

3. Привлекать к деятельности коалиции наибольшее количество активных граждан, представителей бизнеса и органов власти.
4. Не совершать действий, заведомо направленных на дискредитацию работы Коалиции.
5. Оповещать членов Коалиции о своей деятельности.
6. Предоставлять информацию по требованию членов Коалиции, необходимую для достижения основной цели.
7. Воздерживаться от невыполнимых обещаний, необоснованных материальных предложений, других populistских форм повышения своего статуса.
8. Воздерживаться от нечестных и грязных методов работы, в том числе от сбора, фабрикация и распространения информации, которая унижает человеческое достоинство и может принести вред общественной морали, подорвать веру людей в свои возможности.
9. Члены Коалиции работают, прежде всего, над поставленной целью и имиджем всей Коалиции и только потом над имиджем своей организации в Коалиции.
10. Наблюдение и поддержка данной Хартии осуществляется через программу мониторинга и контроля Совета партнерства.
11. Все организации, поддержавшие Хартию, обмениваются информацией, которая касается Хартии.

Электронное издание — газета «Третий сектор» — выходит 2 раза в месяц. Распространение осуществляется по электронной почте по подписке. Оформить подписку можно по адресу alenashostak@mail.ru с отметкой «подписаться». Контактное лицо — Алена Шостак, пресс-секретарь БФ «Общественные инициативы», тел.: (0572) 92 50 04.

Битвы на ниве третьего сектора: от бессистемных действий — к успешной стратегии

Система стратегического управления: разработка миссии и ее влияние на управление проектами¹

ВЛАДИМИР Перепеченко,
тренер международной программы «Правовая
инициатива в Центральной Европе и Евразии»
(Ассоциация Американских Юристов, США),
консультант по организационному развитию проекта
«Сеть гражданских действий в Украине» (Институт
Стабильных Сообществ, США), Председатель
Луганской областной группы медиации.

Переходим к следующему этапу — разработке стратегического плана и в данной публикации остановимся более подробно на его декларативных компонентах: видении, миссии и стратегических целях.

Видение — широкое философское определение будущего организации, ее идеальный образ. Для видения больше всего подходит вопрос: «Кем мы желаем быть?»

Миссия — главная цель организации в измеряемых показателях и в рамках выработанного видения. С миссией связан вопрос: «Как мы определяем, что стали тем, кем хотели?»

Стратегические цели — конкретные, измеряемые и определенные во времени задания, направленные на выполнение миссии. Стратегические цели связаны с вопросом: «Как мы определяем, что приближаемся к тому, кем или чем хотели быть?»

Достаточно сложно в одном предложении или вопросе отразить содержание декларативных компонентов. К тому же нет однозначной сложившейся практики при формулировании видения или миссии. Двигаясь по порядку, скажу, что формулировка видения больше связана с идеальным образом в будущем, менее структурирована, чем миссия, и может занимать объем от одной строчки до одной страницы.

Например, видение одной из компаний сотовой связи (McCaw Cellular Communications) помещается в две строчки:

Создать надежную беспроводную сеть, которая позволяла бы людям, сохраняя свободу передвижений, т. е. передвигаясь по холлу или перемещаясь через континент, осуществлять связь без усилий.

В большинстве случаев видение вмещается в один-два абзаца, при прочтении которых должны быть понятны устремления организации, даже если они выглядят весьма идеалистически. В качестве примера приведу видение собственной организации — Луганской областной группы медиации.

Видение ЛОГМ:

Мы видим мир без войн, с эффективно действующей международной интеграцией, основанной на национальных интересах и суверенности государств;

¹ Часть 3. Части 1 и 2 — Система стратегического управления: составные элементы и Система стратегического управления: этапы становления — См.: «Я», № 1 (13), 2006.

Мы видим общество без социального противостояния, этнических, религиозных, национальных и другого рода конфликтов. Общество с действующими институтами демократии, обеспечивающими подлинную свободу человеку.

Мы видим людей без изнурительных стрессовых переживаний, социально адаптированных в обществе, с активной гражданской позицией. Они конструктивно разрешают возникающие конфликты как с помощью посредников-медиаторов, так и самостоятельно, освоив необходимые базовые навыки ведения переговоров.

Если подвести краткий итог по видению, то оно должно быть как минимум у руководителя и задавать основные устремления организации.

Следующий компонент — миссия. В период с 1998 по 2002 гг., когда в третий сектор Украины активно проникали западные управленческие технологии, миссию не разрабатывал только ленивый.

Понятие миссии используется в стратегическом управлении для определения генерального направления развития организации. В широком смысле слова — это философия и предназначение, смысл существования организации. В узком смысле миссия —

это сформулированное утверждение относительно того, для чего и по какой причине существует организация.

Так же, как и при формулировке видения, при разработке миссии отсутствует единая школа. Мы можем увидеть миссию и в одну строчку, и в одну страницу. При этом миссия организации содержит ответ на следующие ключевые вопросы:

- Кто мы?
- Что мы делаем и для кого?
- Почему мы существуем?

Причем последний вопрос может иметь много вариантов ответов: от перечня конкретных ценностей организации до описания практических шагов по реализации миссии. Например:

Миссия молодежной организации «Новая генерация»:

содействие становлению в Украине гражданского общества и формирование новой элиты государства путем воспитания социально-активной молодежи в возрасте 14-28 лет и создания условий для ее самореализации.

В данном случае ответ на вопрос «Кто мы?» — молодежная организация «Новая генерация»; «Что мы делаем?» — содействуем становлению в Украине гражданского общества и формированию новой элиты государства; «Для кого?» — социально-активной молодежи. Вторая половина формулировки миссии указывает на практические шаги по ее осуществлению — *путем воспитания и создания условий для самореализации.*

В другом примере мы можем увидеть сочетание деятельности и ценностей, на которые опирается организации и к которым стремится:

Миссия ДМО Клуба «Янус»:

содействие формированию мировоззрения молодежи. А также:

- пропаганда здорового образа жизни;
- духовное и физическое развитие;
- воспитание патриотизма;
- воспитание молодежных лидеров.

Современные учебники по стратегическому управлению предлагают компримисный вариант и заменяют вопрос «Почему мы существуем?» вопросом «За счет каких внутренних особенностей?», что позволяет отражать как ценности, так и пути достижения миссии.

Рекомендации по формулированию успешной миссии

В хорошо сформулированной миссии выделяются три составных элемента: общие цели организации, сфера ее деятельности (собственно бизнес) и ценности организации. В 1995 г., когда мы впервые сформулировали свою миссию, никто из членов организации не имел представления об этих элементах. Тем не менее, за 12 лет работы группы медиации в миссии было заменено одно слово, и сегодня она звучит следующим образом:

Миссия ЛОГМ:

содействие гармоничному развитию человека, общества и мира путем просветительской, научно-образовательной деятельности и квалифицированного разрешения конфликтов, при удовлетворении духовных и материальных потребностей ее сотрудников.

Общие цели ЛОГМ:

гармоничное развитие человека, общества и мира.

Сфера деятельности ЛОГМ:

путем просветительской, научно-образовательной деятельности и квалифицированного разрешения конфликтов.

Ценности ЛОГМ:

при удовлетворении духовных и материальных потребностей ее сотрудников.

В качестве интересной и удачной формулировки хочу привести миссию компании «Лукойл», где есть первая строчка в виде запоминающегося слогана, а вторая строчка раскрывает бизнес и ценности:

Миссия компании «Лукойл»:

Мы созданы, чтобы преобразовать энергию природных ресурсов во благо человечества.

Содействовать долгосрочному экономическому росту, социальной стабильности, содействовать процветанию и прогрессу, обеспечивать сохранность окружающей среды и рациональное использование природных ресурсов регионов.

И последнее замечание-рекомендация: хорошо сформулированная миссия вдохновляет на действие, отличается конкретностью, измеримостью и определенностью во времени.

Ценности

Независимо от формулировки, миссия прямо или косвенно отражает ценностные установки членов организации и позволяет «увязывать» цели организации, цели отдельных групп и личные цели в единую соподчиненную иерархию. Майкл Мескон² выделяет шесть типов ценностей и связанных с ними целей.

Миссии большинства украинских НГО содержат социальные ценности.

Донецкий молодежный дебатный центр

содействие развитию детской и молодежной активности в современной общественной жизни путем реализации международных социальных и образовательных программ.

Студенческое Братство г. Надвирна

создание условий и возможностей для самореализации молодых людей в различных сферах общественной жизни.

Миссия формулируется для достижения ряда целей.

² Майкл Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури. Основы менеджмента. — М.: Издательское дело, 1998.

Ценностные ориентации

Теоретические	Истина, Знание, Рациональное мышление	Долговременные исследования и разработки
Экономические	Практичность, Полезность, Накопление богатства	Рост, Прибыльность, Результат
Политические	Власть, Признание	Общий объем капитала, продаж, Количество работников
Социальные	Хорошие человеческие отношения, Привязанность, Отсутствие конфликта	Социальная ответственность относительно прибыльности, Непрямая конкуренция, Благоприятная атмосфера в организации
Эстетические	Художественная гармония, Состав, Форма и Симметрия	Дизайн, Качество, Привлекательность
Религиозные	Согласие во Вселенной	Этика, Моральные проблемы

Во-первых, она призвана дать общее представление потенциальным клиентам, партнерам, конкурентам и т. д., о деятельности и философии организации. То есть она задает ориентиры или критерии отличия данной организации от других и способствует ее позиционированию на рынке.

Во-вторых, миссия способствует объединению людей в организации через формулировку общей понятной цели, что облегчает процесс идентификации себя с организацией, и через заданность определенных ценностей (стандартов поведения).

В-третьих, миссия создает возможность для более действенного управления, не позволяя отклоняться от выбранной цели, соподчиняя организационные, групповые и личные цели и определяя некие общие подходы в распределении ресурсов.

В-четвертых, миссия придает смысл деятельности сотрудникам организации и влияет на их мотивацию.

Программа «Мережа громадянської дії в Україні³» предлагает практический семинар, в котором лидеры НГО знакомятся с методом управления проектами посредством миссии. Именно на основе миссии разрабатываются критерии оценки деятельности, по которым делается вывод о соответствии (или несоответствии) проектной деятельности миссии организации. Например, **Охрана природы**: сохранять разнообразие растительного и животного мира, защищая редкие виды растений и животных во всем мире.

Показатели влияния: оценивают прогресс в достижении миссии, долгосрочных целей, важнейших в деятельности организации. Показатели влияния по охране природы:

- состояние биоразнообразия;
- угроза исчезновения/уничтожения

Показатели деятельности: оценивают прогресс в достижении тактических и операционных планов, определяющих поведение организации. Показатели деятельности по охране природы:

- выполненные проекты;
- защищенные природные зоны

Показатели продуктивности: оценивают эффективность использования ресурсов во время предоставления основных услуг и осуществления основных видов деятельности. Показатели продуктивности по охране природы:

- количество членов организации;
- привлеченные средства за счет частных лиц;
- «доля рынка»

Такой подход позволяет превратить миссию из декларативной и мало значащей фразы в действенный инструмент принятия решений на стадии планирования и оценки деятельности как в проектах, так и организации в целом.

В завершение несколько слов о последнем декларативном компоненте — стратегических целях. Установление целей переводит стратегическое видение и направление развития организации в конкретные задачи, связанные с оказанием услуг, привлечением средств и другими результатами деятельности НГО.

Цели представляют собой **обязательства правления организации** добиться определенных результатов в определенное время. Они точно объясняют, сколько, чего и к какому сроку предстоит сделать, направляют внимание и энергию на то, чего нужно добиться.

Стратегические цели формулируются в два этапа: первый раз как намерения, вытекающие из видения, и второй раз корректируются после проведения анализа макросреды и состояния организации. Как правило, стратегические цели касаются нескольких сфер деятельности организации. *Во-первых*, это программные цели.

Например, одна из программных целей ЛОГМ:

Цель 4. Развивать практику партнерства: Расширить практику договорных отношений по проведению примирительных процедур в службах по делам несовершеннолетних. До конца 2008 г. охватить г. Алчевск, г. Лутузино, г. Краснодон, г. Стаханов и пгт. Станично-Луганское.

Во-вторых, формулируются стратегические цели в области финансов и материального обеспечения деятельности. Продолжу тот же пример:

Цель 1. Увеличить до 30% долю поступления средств от национальных и региональных программ, местного бюджета, организаций и учреждений различных форм собственности.

Цель 2. Обеспечить стабильность жизнедеятельности организации за счет одновременного наличия нескольких источников финансирования

В-третьих, формулируются так называемые поддерживающие стратегии. Они могут касаться различных сторон жизнедеятельности организации: маркетинга и продаж, развития персонала, производства, обслуживания клиентов, ассортимента услуг и т. д. Для общественных организаций достаточно актуальными остаются поддерживающие стратегии в двух областях: установление связей с общественностью и развитию собственных человеческих ресурсов. Пример подобных целей в НГО представлен ниже.

Стратегии в области продвижения услуг и PR:

Цель 2. Формировать имидж влиятельной и высокопрофессиональной организации

Стратегии в области развития человеческих ресурсов:

Цель 1. Обеспечить постоянный рост рыночной стоимости сотрудников организации

Подводим итоги.

Стратегический план организации будет включать в себя три декларативных компонента:

- **видение организации** — формулировка идеального образа будущего организации объемом от одной строчки до одной страницы;
- **миссию** — формулировку примерно в один абзац, из которой можно понять цели организации, вид ее деятельности и ценности;
- **стратегические цели** — конкретные и измеримые цели в области программной деятельности, финансов, установления внешних связей и развития человеческих ресурсов.

О других компонентах стратегического плана, этапах его разработки и собственно стратегии организации читайте в следующем выпуске.

Луганская областная группа медиации
91055 г. Луганск, ул. Луначарского,
122-а, к. 309

тел.: (0642) 58-28-82;
тел./факс (0642) 59-64-41

<http://w3.lg.ua/lmg.html>

umg@online.lg.ua, atar@lep.lg.ua

³ Более подробная информация о проекте на сайте www.ucan-isc.org.ua

Кузня національної еліти

ГАННА Пищула

*У народі давно побутує твердження,
що «кожен є ковалем свого щастя».
Якщо почати розглядати цю аксіому
з кінця, то абстрактне поняття
щастя матеріалізується, його можна
створити, досягти. Далі у твердженні
фігурує коваль — ініціативна людина,
якою може бути кожен. Однак не кожному
вистачає розуміння месійної ролі свого
життя як для загалу — нації, так і для
себе особисто. Багато втрачає лідерство
навіть у перебігу власної долі. Виникає
риторичне запитання: а де ж кузні,
які здатні створити з однорідної маси
активно-свідому особистість, гідну
звання еліти нації?*

Як гартуються лідери

Для компенсування нестачі лідерів у молодіжному середовищі у Львові з 1999 року функціонує Інститут громадського лідерства (ІГЛ), заснований нині покійним кандидатом філософських наук Борисом Буйволом для відбору та навчання найкращої молоді, збагачення її необхідними знаннями, щоб виховати повноцінних лідерів громадського і політичного життя — людей, які знають свої можливості, знають, чого прагнуть, і які є цілеспрямовані, сучасні і працелюбні, щоб риси, які вони мають, розвинути, а котрих не мають — набути.

Як стверджує Ігор Губіліт, керівник ІГЛ, «ми ставили собі запитання, чи цей заклад узагалі потрібен, зокрема після того, як відбулася Помаранчева революція, коли молодь засвідчила свою активність і небайдужість. Але ІГЛ виправдав себе більше, ніж сподівалися. Тому на сучасному етапі є намір його розширити в сенсі неформального спілкування, дати можливість лідерам навчатися між собою, організувати їхнє дозвілля їхніми ж руками. Особливість цього закладу якраз у тому, що основні зусилля спрямовані на консолідацію молоді між собою, пізнання одне одного, налагодження контактів. І що важливо: це має бути їхня ініціатива, вони повинні відчувати в тому потребу. Безперечно, лідера можна виховати, але в нього мають бути бажання і усвідомлення покликання лідерства».

Ефективності навчання в ІГЛ сприяє добір викладацького складу. До співпраці залучені найкращі наукові авторитети, які є у Львові. А це Ярослав Дашкевич, Віктор Шевчук, Галина Католик та інші. Проте відоме ім'я — ще не достаточний критерій добору. Після того, як викладач перший раз прочитав (ла) лекцію, проводиться опитування серед слухачів. Молодь заповнює анкети, де вказує, що сподобалося, а що ні. На цій основі робиться аналіз актуальності дисципліни. Успіх заняття безпосередньо залежить ще й від уміння викладача його репрезентувати, вибрати формат лекції. Адже молодь, яка переважно ще десь навчається, — вибаглива аудиторія. Тому її увагу сконцентровують через тренінги, забави, цікаві лекції у вигляді веселих історій. Багато викладачів має досвід стажування за кордоном. Студентам читають актуальні питання української політики: українська еліта в національному державотворенні, грантовий менеджмент та управління персоналом, психологія розвитку, PR-технології, реклама та ін. Після закінчення навчання, яке триває два семестри, студенти (!) не складають ніяких залків та іспитів. Синій диплом отримують студенти, які відвідали понад 60 відсотків занять, а червоний диплом — ті, які відвідали більш як 60 відсотків занять, мають публічний виступ з якоюсь цікавою темою

перед своїми колегами та займаються корисною громадською роботою у межах своєї організації. У плані традиційного навчання така методика трохи невіправдана, але реально вона засвідчила свою ефективність. Над молоддю не висить «дамоклів меч» відрахування. Отримавши диплом «менеджера неурядових громадських організацій», слухачів, що успішно проходять курс навчання, ІГЛ рекомендує до вступу в провідні європейські навчальні заклади та міжнародні програми обміну студентів. Кожного року, орієнтуючись на інтерес молоді, вводяться нові предмети. Відбувається поступ у суспільстві, відбуваються корективи в навчальних дисциплінах. Сама атмосфера спонукає до активності.

Щоб стати студентом ІГЛ, треба небагато: пройти співбесіду в навчальному відділі. Навчальний відділ формують минулорічні випускники — той, хто вчився торік, цього року приймає на навчання. Щоб бачили, хто прийшов, які після них. Умовно вік може стати обмежувальним фактором. Але й цей бар'єр трохи усунутий: старші за віком люди, але активні, можуть відвідувати заняття.

Цього року лави ІГЛ поповнила Марта Іванишин, студентка четвертого курсу біологічного факультету ЛНУ ім. І. Франка, член благодійного фонду «Тавор». Спонукою до того стала добра слава про Інститут. «Тут сама побудова занять спонукає тебе до активності», — каже вона. Минулорічний випускник, а тепер керівник культурно-дозвільного відділу ІГЛ Орест Борис відзначив, що «в студентів виховують такі трохи протилежні риси, як ініціативність, індивідуалізм і вміння працювати в команді. Людину вчать не лише генерувати нові ідеї, а й вміти переконати в їх необхідності інших. Завдяки американсько-європейській моделі навчання з використанням інтерактивних ігор усувається бар'єр формальності, усе відбувається жваво й невимушено. І що важливо: після закінчення разом із дипломом ти отримувеш знання, практичний досвід і нові зв'язки, нові знайомства, які конче необхідні для подальшої діяльності».

Інститут громадського лідерства Institute of Public Leadership

Історія

У Львові в 1999 році кандидатом філософських наук Борисом Опанасовичем Буйволом був заснований Інститут Громадського Лідерства (ІГЛ). Головою опікунської ради ІГЛ є академік, професор, доктор історичних наук Я. Дашкевич. Решта засновників: Д. Пушкарьов — начальник відділу роботи з молоддю Львівської міської Ради та Р. Кошовий — голова ЛОГО «Комітет виборців України».

Сьогодення

ІГЛ — унікальний навчальний заклад на теренах України, в ньому протягом року навчається 48 лідерів з різних громадських організацій, молодіжних осередків політичних партій, рухів та активна молодь. В ІГЛ відбувається всебічна і ґрунтовна підготовка лідерів нової генерації для їх консолідації та співпраці.

Досягнення

Слухачам, що успішно пройнуть курс навчання в Інституті Громадського Лідерства, видається диплом про отримання кваліфікації «менеджера неурядових громадських організацій». Після курсу навчання ІГЛ рекомендує найактивніших випускників до вступу в провідні європейські навчальні заклади та міжнародні програми обміну студентів.

Особливо активні та здібні слухачі залишаються в ІГЛ, вибираються до його керівних органів і працюють у відділах.

Інститут громадського лідерства
Igor Gubilit (керівник)
hubilit@ukr.net

Дмитро Пушкарьов (начальник відділу роботи з молоддю Львівської міської Ради (пл. Ринок, 1, к. 321)
297-58-79

Навчальний відділ ІГЛ
Вікторія Руснак (голова)
vrusnak@ukr.net;

Ростислав Гнатик
hnatyk_r@ukr.net

Більше інформації: www.ihl.org.ua

Чорнобиль+20:

нагадування на майбутнє

«Чорнобиль — як би нам хотілося забути це слово. Чорнобильська катастрофа відкрила скриньку Пандори і випустила на світ невидимих ворогів і смутні страхи, що перебувають в людському розумі. Вірогідно, що більшість з нас вважає, що це залишилося в минулому. Однак є дві важливі причини, чому не можна забути цю трагедію. По-перше, якщо ми забудемо про Чорнобиль, зросте ризик подібних технологічних і екологічних катастроф в майбутньому. По-друге, більше семи мільйонів таких самих людей, як ми, не можуть дозволити собі забути. Вони і дотепер страждають, страждають щодня, в результаті події, що сталася 14 років назад. Без сумніву, спадщина Чорнобиля залишиться з нами і з нашими нащадками на багато поколінь вперед».

Коффі Аннан, квітень 2000 р.

З приводу 20-ої річниці з дня Чорнобильської трагедії Фонд імені Генріха Бьоля (Берлін, Німеччина), Еко клуб (Рівне, Україна), Партія зелених/ЕВА Європейського парламенту, Інформаційний центр з ядерної енергетики (Вашингтон, США), Всесвітня інформаційна служба з енергетики (Амстердам, Нідерланди), «Лікарі світу за попередження ядерної війни» (філіал в Німеччині), Союз 90/Партія Зелених (Німеччина) та мережа екологічних організацій «День землі» з 23 по 25 квітня у Києві організували та провели міжнародну конференцію «Чорнобиль+20: нагадування на майбутнє».

Конференція була задумана на противагу засіданню Міжнародної агенції з ядерної енергії (Мінськ, Білорусь) та «офіційній» конференції в Києві 24–26 квітня. Є підстава думати, що на обох подіях МАГАТЕ занижувала дані про наслідки Чорнобильської катастрофи, щоб підтримати нову програму з відродження ядерної енергетики. В якості протесту учасники конференції «Чорнобиль+20: нагадування на майбутнє» — аналітики, активісти і широка громадськість — розглядали довготермінові наслідки Чорнобильської катастрофи на здоров'я, соціальну сферу і економіку, що існують та будуть продовжуватися, а також шукали шляхи безпечного, чистого і повноцінного використання енергії в майбутньому.

Число людей, що виступають проти ядерної енергетики, різко збільшилося по усьому світу після аварії на Чорнобильському реакторі 26 квітня 1986 року. У 1973 році американський президент Річард Ніксон упевнено пророкував одну тисячу діючих реакторів вже в 2002 році. Але внаслідок Чорнобильської катастрофи і пов'язаною з нею тривоги за безпеку ядерної енергетики, ядерних відходів і економічних проблем, пов'язаних з ними, лише 440 реак-

торів працювало у світі; більше не будувалося жодного реактора ні в Північній Америці, ні в Західній Європі. Рік закінчився виключенням ядерної енергетики з «Механізмів екологічно чистого розвитку» по Кіотському Протоколу.

Ядерна енергетика активно шукає шляхи відродження, виправдовуючи себе тим, що не впливає на зміни клімату. 22 нових реакторів прийнято до розгляду в Україні; 12 — у США; новий реактор будується у Фінляндії. Індія, Китай, Болгарія, Росія й інші країни також розглядають проекти будівництва нових реакторів. Сьогодні ядерна енергетика не вирішила і не може вирішити свої технологічні проблеми — і це її головний недолік. Вона усе ще залишається такою ж небезпечною, надмірно дорогою, і жодна країна у світі не знайшла спосіб ізолювати небезпечні для життя, довговічні відходи з навколишнього середовища. На конференції «Чорнобиль+20» поряд з цими проблемами були докладно розглянуті питання, пов'язані з поширенням ядерної зброї і глобальної енергетичної рівності.

Атомна енергетика не відіграє головної ролі в проблемі зміни клімату. Нова ядерна програма, що допоможе зменшити виділення вуглецю в атмосферу, зажадає введення нового реактора кожні два тижні протягом 40–50 років — це абсолютно недосяжна мета, яка до того ж не приведе до потрібного ефекту. Ця програма буде коштувати трильйони доларів; приведе до суспільної стурбованості в області ядерного нерозповсюдження і безпеки; створить 1000 або більш потенційних цілей для терористичних атак з метою масового знищення по усьому світі; зажадає розвитку десятків нових заводів вищого класу з переробки радіоактивних відходів, хоча у світі дотепер не було побудовано жодного; і, зрештою, будуть розтрачені гроші, виділені на впровадження технологій стійких джерел енергії, що, у свою чергу, змогли б набагато більше вплинути на зниження рівня викидів вуглецю і вирішили б проблему зміни клімату.

Отже вибір такий: суспільство може одержати ядерну енергію або вирішити питання зміни клімату. Обидва виходи неможливі.

Один з організаторів конференції — Фонд імені Генріха Бьоля — неприбуткова політична організація зі штаб-квартирою в Берліні (Німеччина), що входить до складу німецької Партії зелених/Альянс 90.

Основні завдання фонду — сприяння побудові громадянського суспільства, стимулювання процесів стійкого розвитку, сприяння захисту прав людини, а також започаткування обговорення більш широкого поняття міжнародної безпеки. Фонд співпрацює з більш ніж 130 організаціями в 60 країнах і допомагає проводити зустрічі, конференції, наукові семінари і навчальні заходи.

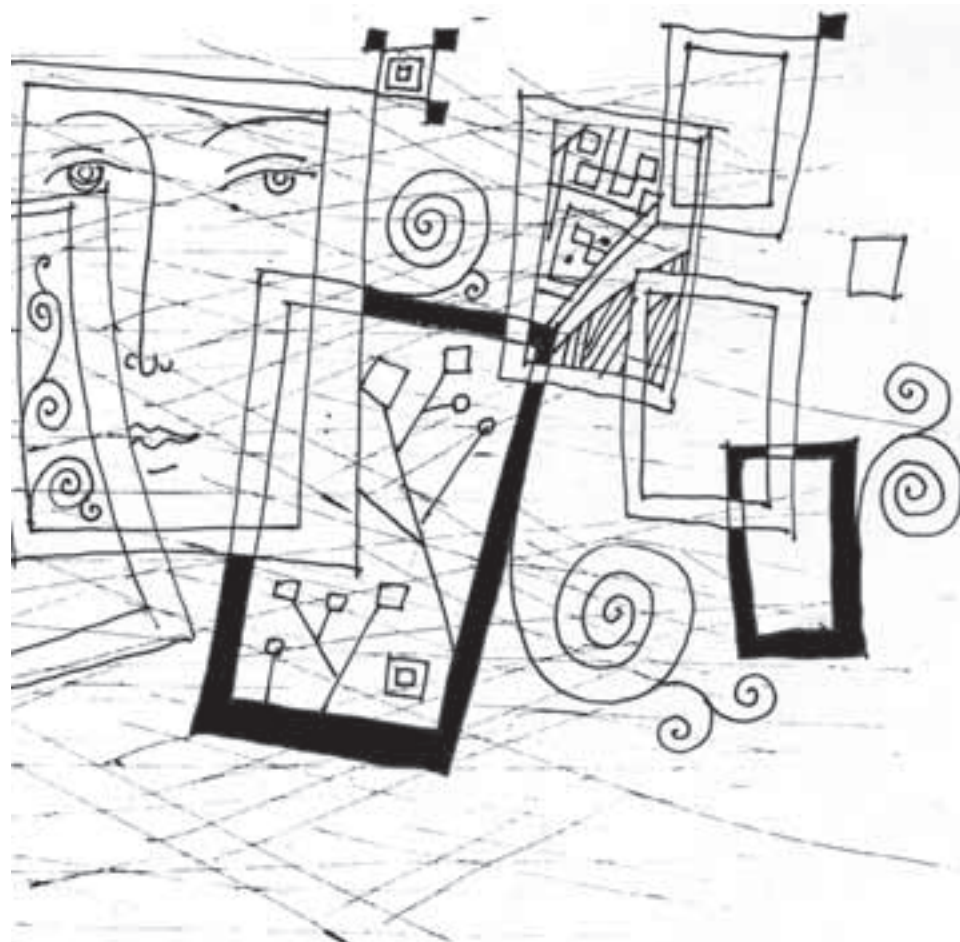
З початку 1990-х Фонд імені Генріха Бьоля працює в Східній Європі.

З 2000 року по теперішній час Фонд здійснює фінансову підтримку діяльності Харківської жіночої організації «Крона», яка реалізує проект «Створення та розвиток ре-

гіональних жіночих освітніх центрів в Україні» в рамках міжнародної програми «Україна — сусід в Європі».

Офіс фонду у Варшаві бере участь у політичних і соціальних процесах, що мають істотне значення для регіону і пов'язані з процесом розширення Європейського Союзу і подальшої євроінтеграції. Велика увага приділяється дебатам між старими і новими членами ЄС з питань поглиблення євроінтеграції, а також внутрішній полеміці в країнах Центральної і Східної Європи щодо проблем навколишнього середовища в соціально-політичному контексті. З 2004 року Варшавська філія займається ще і координацією роботи фонду в Україні. З розширенням кола задач та в зв'язку зі зручним розташуванням щодо Центральної і Східної Європи Варшавський офіс є центром діалогу в питаннях захисту навколишнього середовища.

Більше інформації: <http://www.boell.de/>

Это письмо пришло в редакцию «Я» по электронной почте

Мы решили передать его вам...

Мы уверяем себя, что наша жизнь станет лучше, когда поженимся, когда родится первый ребенок, второй. Нас расстраивает, что дети слишком малы для того или другого. Мы думаем, что все изменится, когда они подрастут. Нас раздражает их отношение, когда они становятся подростками. Уверяем себя, что все придет в норму, когда они повзрослеют.

Надеемся, что станем себя чувствовать лучше, когда супруг/супруга решит свои проблемы, когда проведем незабываемые каникулы, когда не нужно будет работать. Но если мы не проживаем эту жизнь, радуясь ей в данный момент, так когда мы будем это делать? У нас всегда есть оправдания трудностей любого характера.

Ну, а если принять каждую минуту жизни как данность и решить для себя — быть счастливым, несмотря ни на что?

Альфред Соуза как-то сказал: «Долгое время я думал, что рано пришел в данный мир! Всегда были преграды, которые всегда надо было преодолевать. Всегда было что-то нерешенное, какая-нибудь мелочь, для которой не хватало времени... Я думал: это не та жизнь — не настоящая! Но в конце концов я осознал: ведь эти преграды и есть жизнь! Данный способ восприятия вещей помогает понять: для того, чтобы быть счастливым, не нужны особые условия. Просто нужно ловить каждый момент жизни и помнить, что время не ждет!»

Не ждите, когда окончите школу, скинете 5 кг, наберете 5 кг, когда родятся дети, когда они покинут дом, когда начнете работать, когда уйдете на пенсию, когда женитесь, разведетесь.

Не ждите вечера пятницы, утра воскресенья, покупки новой машины, новой квартиры. Не ждите весны, лета, осени, зимы.

Минуты счастья — драгоценны, это не конечный пункт путешествия, а само путешествие.

Работайте — не только ради денег, любите — не в ожидании расставаний.

Танцуйте — не обращая внимания на взгляды. Помните эти истины.

Попробуйте ответить на следующие вопросы:

- назовите 5 самых богатых людей в мире;
- назовите 5 победительниц конкурса Мисс Вселенная;
- назовите 10 победителей Нобелевской премии;
- назовите 5 последних победителей премии «Оскар».

Не помните? Не беспокойтесь. Никто не помнит вчерашних победителей.

И аплодисменты забываются! И трофеи покрываются пылью! И победители уходят в прошлое!

А теперь ответьте на эти вопросы:

- назовите имена трех любимых учителей;
- назовите имена трех друзей, которые были с вами в трудные минуты;
- подумайте о тех знакомых, которые заставляли вами чувствовать себя особенным;
- назовите пятерых людей, с которыми вы проводите свое время.

Помните: люди, которые значат для вас что-то, не обязательно богаты. Не обязательно они победители... Это те, которые беспокоятся о вас, заботятся, которые всегда с вами.

Запомните! Жизнь — коротка! Вы не среди известных личностей, но среди тех, кто помнит о вас и пересылает это письмо.

Несколько лет назад на Олимпиаде в Сиднее девять атлетов — калеки и инвалиды — встали на стометровую беговую дорожку. После стартового выстрела началось соревнование. Не все бежали, но все желали прийти первыми и выиграть. Равняясь на троих, один мальчишка упал на асфальт, кувыркнувшись, и заплакал. Остальные восемь, услышав плач, замедлили бег и оглянулись назад. Они остановились и побежали обратно... все. Одна девушка с синдромом Дауна присела возле него и начала целовать, приговаривая: «Сейчас лучше?» И все девять обнялись и двинулись вновь к линии финиша.

Все зрители на стадионе встали и зааплодировали, и до сих пор вспоминают эту историю.

Почему? Потому что в душе мы знаем: самое важное в жизни — не выиграть для самих себя. Самое важное — помочь другим выиграть, даже если необходимо для этого остановиться и поменять направление.

«Свеча не теряет ничего, зажигая другую».

Что такое

демократия

Демократия

не гарантирует равенство условий, она гарантирует только равенство возможностей.

Ирвинг Кристол

Демократия —

это в первую очередь система согласования общественных интересов, дающая возможность учитывать интересы различных групп граждан и общественных структур, исключая диктатуру как большинства, так и меньшинства.

А. Кынев

в демократическом

централизме сохраняются голосования, выборы. Но при этом от демократии всегда остается только «воля большинства» и всегда изымается сердцевина демократии, ее душа — права меньшинства.

Гавриил Попов

Я не хотел бы быть рабом и не хотел бы быть рабовладельцем. Это выражает мое понимание демократии.

Авраам Линкольн

Демократия

есть правление неимущего большинства ради собственного блага.

Аристотель

Демократия

состоит в том, что человек свободен действовать и выражать свои мнения до той степени, пока это не противоречит свободе, выражению своего мнения, праву работать других людей.

Владимир Лукин

Свобода и здоровье имеют одно общее: по-настоящему ценишь их только тогда, когда их не хватает.

Анри Франсуа Бек

Если вы начинаете с самопожертвования ради тех, кого любите, то закончите ненавистью к тем, кому принесли себя в жертву.

Бернард Шоу

Просвещенный народ легче вести, но его труднее гнать, им легче управлять, но невозможно поработить.

Генри Брузм

Не нужна революция, чтобы прийти к демократии.

Нужна демократия, чтобы могла произойти революция.

Гилберт Г. Честертон

Птица в клетке — даже наполовину не птица.

Генри Уорд Бичер

Демократия —

это не только воля большинства, но и защита прав меньшинства.

Юлий Рыбаков